Europska prijestolnica kulture u uvjetima pandemije COVID-19

Abramović, Karla

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of dramatic art / Sveučilište u Zagrebu, Akademija dramske umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:205:918187

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-17**

Repository / Repozitorij:

Repository of Academy of Dramatic Art

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AKADEMIJA DRAMSKE UMJETNOSTI

KARLA ABRAMOVIĆ

EUROPSKA PRIJESTOLNICA KULTURE U UVJETIMA PANDEMIJE COVID-19

Pisani dio Diplomskog rada

Zagreb, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

AKADEMIJA DRAMSKE UMJETNOSTI

Studij produkcije

Usmjerenje scenske i izvedbene umjetnosti

EUROPSKA PRIJESTOLNICA KULTURE U UVJETIMA PANDEMIJE COVID-19

Diplomski rad

Mentorica: doc. art. Ana Letunić **Studentica: Karla Abramović**

Zagreb, 2021.

1. UVOD **1**
2. EUROPSKA PRIJESTOLNICA KULTURE (EPK) **3**
2.1. POVIJEST I RAZVOJ INICIJATIVE EPK **5**
2.2. FINANCIRANJE PROGRAMA EPK **6**
2.3. PROCES BIRANJA EPK: EPK RIJEKA 2020. **8**
3. KULTURNA POLITIKA **11**
3.1. KULTURNA POLITIKA EUROPSKE UNIJE **12**
3.2. DOGAĐAJI (*EVENTI*) I STRATEGIJA REGENERACIJE VOĐENA DOGAĐAJIMA *(EVENTIMA*) **14**
4. PANDEMIJA COVID-19: KULTURNE I KREATIVNE INDUSTRIJE **16**
5. RIJEKA KAO EUROPSKA PRIJESTOLNICA KULTURE 2020. **20**
5.1. GRAD RIJEKA **21**
5.2. RIJEKA - PRIJESTOLNICA SUPKULTURA U RH **22**
5.3. AKTUALNA KULTURNA SCENA U RIJECI **23**
5.4. PRIJAVNA KNJIGA RIJEKE ZA EPK 2020. **23**
5.5. ORGANIZACIJSKA STRUKTURA VODSTVA RIJEKA 2020. **24**
5.6. SADRŽAJ PRIJAVNE KNJIGE **26**
5.7. *MONITORING* I EVALUACIJA PROJEKTA **30**
6. PREDMET ISTRAŽIVANJA **33**
6.1. ISTRAŽIVAČKA PITANJA **33**
7. ISTRAŽIVANJE - ISTRAŽIVAČKO PITANJE 1: POZITIVNI UČINCI INICIJATIVE EPK NA GRADOVE NOSITELJE TITULE RIJEKU I GALWAY U DOBA KRIZE COVID-19 **34**
7.1. UČINCI EPK NA GRAD RIJEKU **36**
7.1.1. KULTURNI UČINCI **36**
7.1.2. UTJECAJ NA SLIKU (IMIDŽ) GRADA **38**
7.1.3. SOCIJALNI UČINCI **41**
7.1.4. EKONOMSKI UČINCI **42**
7.2. UČINCI EPK NA GRAD GALWAY **43**
7.2.1. KULTURNI UČINCI **43**
7.2.2. UTJECAJ NA SLIKU (IMIDŽ) GRADA **47**
7.2.3. SOCIJALNI UČINCI **47**
7.2.4. EKONOMSKI UČINCI **48**
7.3. OSVRT NA ISTRAŽIVAČKO PITANJE **49**
7.4. ISTRAŽIVAČKO PITANJE 2: JESU LI GRADOVI RIJEKA I GALWAY USPJEŠNO REAGIRALI NA TURBULENTNE UVJETE UZROKOVANE PANDEMIJOM? **49**
7.4.1. RIJEKA 2020. **50**
7.4.2. GALWAY 2020. **53**
7.5. OSVRT NA ISTRAŽIVAČKO PITANJE **54**
8. ZAKLJUČAK **55**
9. POPIS LITERATURE **56**

SAŽETAK

Godinu 2020. obilježila je pandemija bolesti COVID-19 i uzrokovala krizu koja je zahvatila sve grane gospodarstva, uključujući i kulturno-umjetničke grane industrije. Zabrana održavanja javnih događanja, okupljanja, kulturno-umjetničkih izvedbi, programa i manifestacija diljem svijeta rezultirala je time da su kulturne i kreativne jedne od najpogođenijih grana industrije. Rijeka i Galway, europske prijestolnice kulture 2020. godine, morali su otkazati ili odgoditi sva događanja i programe koje su planirali provesti u svojoj godini EPK.

Cilj ovog rada istražiti je pozitivne učinke inicijative EPK Rijeke i Galway u doba pandemije bolesti COVID-19, kao i jesu li se gradovi Rijeka i Galway uspješno suočili s turbulentnim uvjetima uzrokovanim pandemijom. Analizom istraživačkih pitanja otkriveno je da su Rijeka i Galway pozitivno iskoristili titulu EPK u odnosu na kulturnu scenu grada, imidž i socijalni status, dok je utjecaj titule na financijski status nepoznat. Također, ovim je radom utvrđeno da je vodstvo Rijeke uspješno reagiralo na dosad neviđene uvjete u doba pandemije, dok se vodstvo Galwaya manje uspješno susrelo s novonastalom situacijom.

Godina 2020. ukazala je na važnost kvalitetnog upravljanja u kriznim situacijama i dokazala da je implementacija kriznog menadžmenta nužna u upravljanju tako značajnim i prestižnim kulturnim događajima na razini Europe.

Ključne riječi: Europska prijestolnica kulture, COVID-19, Rijeka, Galway, krizno upravljanje

SUMMARY

Global pandemic of COVID-19 disease distinguished the year 2020 and inevitably caused an economic crisis, that surged also to cultural and creative sectors. Due to worldwide strict rules and banned public events, gatherings, performances, and manifestations, cultural and creative sectors are one of hardest hit industries by the pandemic.

Rijeka and Galway, European Capitals of Culture in 2020, had to cancel or postpone all events and programmes planned during their designated year.

The purpose of this thesis is to explore positive influences of the 'European Capitals of Culture' initiative on cities Rijeka and Galway, as well as look into how these cities have dealt with the turbulent conditions caused by the pandemic. Analyses have shown that both Rijeka and Galway have benefited from the title as a European Capital of Culture, with regards to cultural scene, image, and social status, while the influence on financial status is unknown. This thesis found that Rijeka's leadership has been successful in their reaction to, so far unseen, pandemic conditions, while Galway's leadership has been a bit less successful in dealing with the same conditions.

2020 has pointed on the importance of high quality risk and crisis management, as well as proven that the implementation of crisis management is necessary when managing such important and prestigious European cultural events.

Key words: European Capital of Culture, COVID-19, Rijeka, Galway, risk management

1. UVOD

Samo mjesec i pol dana nakon što su gradovi Rijeka i Galway preuzeli titule Europskih prijestolnica kulture (u daljnjem tekstu EPK) u 2020. godini, svijet je suočen s pandemijom virusa COVID-19. Godina 2020. bit će zapamćena kao jedna od najtežih godina unazad pedeset godina, kao godina koja je cijeli svijet privremeno zaustavila. Prije pojave bolesti COVID-a 19, titula Europske prijestolnice kulture (ECoC) bila je pokretačka snaga koja je između ostalog utjecala i na povećanje turizma, kako u naslovnoj godini, tako i u godinama koje slijede.[1]

Godina 2020. je za gradove EPK trebala biti prijelomna godina. Prognozirano je da će u 2020. godini otprilike četiri milijuna posjetitelja pristići u gradove EPK, Rijeku u Hrvatskoj i Galway u Irskoj.[2] Titula EPK bi za te gradove značila ekonomski, socijalni i kulturni rast u svakome smislu.[3] Umjesto toga, privatna poduzeća, a posebice ona u turističkom sektoru bore se i dalje za preživljavanje krize, za spašavanje radnih mjesta i za prilagodbu svojih poslovanja u uvjetima novog "normalnog".[4]

Godine 2020. Rijeka i Galway, gradovi domaćini EPK, susreli su se s krizom koju nitko nije mogao predvidjeti, s pandemijom tada novog i nepoznatog virusa. Pojava pandemije rezultirala je zabranama održavanja svih javnih događanja i okupljanja kao i obustavom održavanja svih profesionalnih i amaterskih kulturno-umjetničkih izvedbi, programa i manifestacija. Vodstvo EPK-a Rijeka imalo je težak zadatak: u kratkom vremenu, sav program prebaciti na *online* platforme. Situacija se dodatno zakomplicirala i kada je tzv. *lockdown* prekinut u svibnju 2020. jer se organizacija ipak nastavila odvijati uživo, ali ovaj put s ograničenim brojem publike, što je donijelo nove izazove.

Uz pandemiju, u lipnju je u tvrtki Rijeka 2020 došlo do velike reorganizacije funkcija i radnih mjesta na vodećim pozicijama - direktorica tvrtke Emina Višnić dala je ostavku na radnom mjestu, a na njenu funkciju došla je Irena Kregar Šegota. Sve te okolnosti dale su naslutiti da

[1] *Rijeka 2020 Legacy and lessons* https://www.interregeurope.eu/ecoc-sme/news/news-article/11568/rijeka-2020-legacy-and-lessons/ (Stranica posjećena 7.8.2021)
[2] *ECOC in times of corona Rijeka 2020* https://www.interregeurope.eu/ecoc-sme/news/news-article/8876/ecoc-in-times-of-corona-rijeka-2020/ (Stranica posjećena 10.8.2021)
[3] Isto.
[4] Isto.

se radi o nestabilnom vodstvu vrlo ambicioznog i kompleksnog projekta. Također, zbog pandemije virusa COVID-19, Europska komisija omogućila je predstavnicima Rijeke i Galwaya mogućnost da produže svoju godinu kao Europske prijestolnice kulture 2020. do 30. travnja 2021. godine.[5] Godine 2022., titulu EPK nosit će Novi Sad u Srbiji, Kaunas u Litvi i Esch-sur-Alzette u Luksemburgu, a godinu iza Temišvar u Rumunjskoj i Eleusin u Grčkoj.[6]

Ovaj rad će se baviti poviješću i značajem inicijative Europska prijestolnica kulture (EPK), kao i kreativnim i kulturnih industrijama te kulturnom politikom Europske unije. Nadalje, primjerom dvaju gradova koji su u 2020. godini nosili titulu EPK, Rijeka u Hrvatskoj i Galway u Irskoj, pokušat će se dati odgovor na istraživačka pitanja uz pomoć adekvatne literature. U radu će se prvenstveno predstaviti grad Rijeka, njegova nominacija i provedba EPK programa u uvjetima pandemije bolesti COVID-19.

[5] *Coronavirus: Commission proposes to extend 2020 European Capitals of Culture into 2021* https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1474 (Stranica posjećena 12.02.2021)
[6] *Esch EPK 2022. godine* https://min-kulture.gov.hr/izdvojena-desno/program-europske-unije-kreativna-europa/program-europske-unije-kreativna-europa-potprogram-kultura/novosti-9792/esch-europska-prijestolnica-kulture-2022/14761 (Stranica posjećena 26.8.2021)

2. EUROPSKA PRIJESTOLNICA KULTURE (EPK)

„Tijekom godina Europska prijestolnica kulture postala je jedan od najprestižnijih kulturnih događaja koji uspješno doprinosi razvoju gradova i ima pozitivan utjecaj na kulturne, društvene i gospodarske aspekte njihovog razvoja. Smatra se ključnom platformom za strateško ulaganje u kulturu na lokalnoj i regionalnoj razini, iako još uvijek postoji potreba za koherentnom bazom podataka koja će omogućiti bolje razumijevanje prednosti projekta EPK, kao i njegovih kratkoročnih, srednjoročnih i dugoročnih ostavština u gradu domaćinu."[7]

Europska prijestolnica kulture (EPK) je inicijativa koja se sastoji od glavnih višenamjenskih događaja (Smith, 2012: 3) koji se svake godine postavljaju u drugom gradu u Europi. Europska prijestolnica kulture je kulturna inicijativa, projekt i titula koju dodjeljuje Europska komisija. Na službenoj web stranici Vlade Republike Hrvatske navodi se da je Europska prijestolnica kulture (EPK) inicijativa koju je prvi put financirala Europska unija 1985. godine, a od 1999. godine ona postaje projekt Europske zajednice, čime se nastojalo poboljšati njezinu učinkovitost te uspostaviti jedinstvene kriterije i postupke selekcije za sve gradove EU.[8]

Projekt EPK pokrenula je 1985. godine tadašnja grčka Ministrica kulture Melina Mercouri.[9] Melina Mercouri je 80-ih godina prošloga stoljeća osmislila projekt pod nazivom "Europski grad kulture" potaknuta idejom „Dajte i kulturi šansu, a ne samo trgovini!"[10]. Do promjena imena iz inicijative "Europski grad kulture" u "Europsku prijestolnicu kulture" došlo je zbog uključivanja regije i ruralnih predjela i zbog proširenja polja djelovanja.[11]

Do danas je inicijativa Meline Mercouri ostala najvažnijim kulturnim programom Europske unije. Po njoj se zove i novčana nagrada u iznosu od milijun i pol eura koju Europska komisija dodjeljuje svakome gradu pobjedniku u državnom natjecanju za EPK.

---

[7] *Monitoring and evaluation od the Rijeka 2020 ECOC project* https://rijeka2020.eu/en/monitoring-and-evaluation-of-the-rijeka-2020-european-capital-of-culture-project/ (Stranica posjećena 10.8.2021)

[8] *Dvije godine od prve prezentacije inicijative EPK* https://vlada.gov.hr/dvije-godine-od-prve-prezentacije-inicijative-europska-prijestolnica-kulture/11542 (Stranica posjećena 7.8.2021)

[9] Melina Mercouri (1920-1994) bila je grčka glumica i ministrica kulture (1981-1989).

[10] *EPK za početnike* (2018) Epizoda 2/7 [HRTi] URL: https://cdn1.oiv.hr/hrtvodorigin/412388084.smil/playlist.m3u8 (pristup: 1.8.2021)

[11] *EPK za početnike* (2018) Epizoda 2/7 [HRTi] URL: https://cdn1.oiv.hr/hrtvodorigin/412388084.smil/playlist.m3u8 (pristup: 1.8.2021)

Njezinu ideju preslikale su i arapske zemlje koje svake godine slave Arapsku prijestolnicu kulture (eng. Arab Capital of Culture).[12]

Prvi grad prijestolnica kulture bio je Atena i od tada je više od šezdeset gradova diljem Europske unije nagrađeno titulom EPK. Jedina država koja se nalazi izvan Europe, a koja sudjeluje u EPK je Japan[13]. Nakon Atene, titulu EPK nosili su Firenza, Amsterdam, Berlin i Pariz. Godine 1990., kada je titulu EPK nosio Glasgow, ova inicijativa dosegla je novu razinu: „od tada se razvio višestupanjski sustav izbora za glavni europski grad kulture s prezentacijama i poslovnim planovima, gotovo kao kad se bira grad domaćin Olimpijskih igara."[14]

Godine 2004. u Europskoj se uniji broj zemalja članica povećao sa sedamnaest na dvadeset sedam, te se zbog toga sada svake godine proglase najmanje dvije kulturne prijestolnice. „Kad su 2004. došle nove zemlje članice, primijetili smo da jedan grad više nije dovoljan. Rotacija bi - dok se izredaju sve zemlje, trajala predugo. Kako istočnoeuropske zemlje ne bi morale predugo čekati, ministri su odlučili da se u prosjeku svake godine kulturnim prijestolnicama proglase po dva grada", navodi John Macdonald, član Europske komisije.[15]

Inicijativa se ostvaruje u natjecanju među gradovima koji moraju dokazati da kulturu vide kao važno područje svojega razvoja i preobrazbe, te se gradovima dodjeljuju financijska sredstva. "Projekt Europske prijestolnice kulture (EPK) donosi ulaganja financijskih sredstava i razvoj kulture u gradu koji ponese titulu – i to javnih europskih sredstava, nacionalnih, regionalnih i lokalnih, ali i doprinos sponzorskih sredstava."[16]

Prema službenoj web stranici Kreativne Europe, Europska prijestolnica kulture (EPK) je inicijativa osmišljena kako bi se fokus usmjerio na bogatstvo i heterogenost kultura u Europi, kako bi se slavile kulturne značajke koje dijele Europljani, kako bi se povezao "duh" stanovnika koji pripadaju zajedničkom kulturnom području, te kako bi se istaknula povezanost jačanja kulture s razvojem gradova (Kreativna Europa - Europska komisija, 2018).

---

[12] Isto.
[13] Od 1993. godina organizira se Japan Fest koji financira izvedbe japanskih umjetnika u svim gradovima EPK.
[14] *Što znači biti kulturnom prijestolnicom* https://www.dw.com/hr/što-znači-biti-kulturnom-prijestolnicom/a-15637241 (Stranica posjećena 12.8.2021)
[15] Isto.
[16] *Što je EPK* https://rijeka2020.eu/o-epk-projektu/sto-je-epk/(Stranica posječena 14.8.2021)

Richards i Wilson (2004: 14) tvrde da je glavna težnja inicijative EPK nadahnuti širenje kulture među građanima kao i pozicioniranje gradova kao kulturnih destinacija. EPK su zaslužni za brojne pozitivne utjecaje u gradovima domaćinima kao što su „ jačanje kulturnog života, kao i brojnih pozitivnih socijalnih i ekonomskih utjecaja " (Europska komisija, 2017: 17).

Na službenoj web stranici Vlade Republike Hrvatske[17] navodi se da je „cilj inicijative 'Europska prijestolnica kulture', koja i danas uspješno pridonosi održivom razvoju gradova i pozitivno utječe na kulturni, socijalni i gospodarski razvoj, isticanje je kulturnoga bogatstva i raznolikosti, kao i zajedničkog kulturnog aspekta Europe, te doprinos zbližavanju europskih naroda i njihovu boljem međusobnom razumijevanju."

Svakako vrijedi spomenuti kako je HTV-ova novinarka Silvija Luks 80-ih godina prošloga stoljeća intervjuirala Melinu Mercouri te na taj način otkrila glavnu motivaciju osnivanja inicijative EPK. Mercouri kaže: „Cilj nam je pokazati da ako se kultura ne gura u supkulturu i ako se ne izbjegava, ona je otvorena srca. Mislim da se na taj način uvelike radi na jačanju mira. (...) Kad bi se sva velika imena, svi veliki slikari, veliki filozofi, ujedinili u kompaktnu vojsku protiv užasa rata, mislim da bi stvorili doista snažnu silu. Utjecala bi i i na vlade koje katkad znaju skrenuti u ludost."[18]

2.1. POVIJEST I RAZVOJ INICIJATIVE EPK

EPK je proces koji mora biti podložan promjenama i konstantnim prilagodbama[19]. Garcia i Cox (2013: 10) ističu da se navedena inicijativa može podijeliti na tri glavne faze u kojima se mogu pratiti promjene nastale primjenom ključnih odluka Europske unije.

[17] *Dvije godine od prve prezentacije inicijative EPK* https://vlada.gov.hr/dvije-godine-od-prve-prezentacije-inicijative-europska-prijestolnica-kulture/11542 (Stranica posjećena 7.8.2021)
[18] EPK za početnike (2018) Epizoda 2/7 [HRTi] URL: https://cdn1.oiv.hr/hrtvodorigin/412388084.smil/playlist.m3u8 [pristup: 1.8.2021]
[19] EPK za početnike (2018) Epizoda 2/7 [HRTi] URL: https://cdn1.oiv.hr/hrtvodorigin/412388084.smil/playlist.m3u8 [pristup: 1.8.2021]

Faza 1 (1985. - 1996.) obuhvaćala je prvi ciklus gradova prijestolnica kulture koji je predstavljao svaku od dvanaest država članica Europske zajednice u to vrijeme. Tada su titulu EPK nosili gradovi metropole. U ovoj fazi program EPK smatrao se međuvladinom aktivnošću i nije imao zakonodavni okvir.
Gradove je uglavnom nominirala država, a većina je imala manje od dvije godine za planiranje programa, što je predstavljalo velike financijske, organizacijske kreativne i programske izazove. Nekoliko se gradova, poput Glasgowa 1990., Antwerpena 1993. i Kopenhagena 1996., istaknulo kvalitetnim vodstvom i inovativnošću koji su naposljetku unaprijedili program EPK.

Faza 2 (1997. - 2004.) započela je novi ciklus, koji je uključivao devetnaest gradova u četrnaest zemalja. Godine 1998. počeli su se primjenjivati kriteriji odabira kao i rokovi za podnošenje prijava što je donijelo znatne pozitivne pomake u organizaciji programa. To je razdoblje značajno jer su se povećala namjenska sredstva za EPK, a s time i kvaliteta provedbe programa. Faza 2 obuhvaćala je urbani razvoj i revitalizaciju.

Faza 3 (2005. - 2019.) bila je najopsežnija, uključujući 29 gradova iz 29 zemalja, od kojih je deset novih članica EU (pridružile su se nakon 2004.). Usvojen je prvi zakonodavni okvir EPK i u skladu s Ugovorom iz Maastrichta, poboljšali su se kriteriji odabira EPK, ojačali procesi monitoringa i naknadne evaluacije. Faza 3 je imala svoj fokus na uključivanju zajednice.

Godine 2013. započelo je ažuriranje zakonodavnog okvira za **Fazu 4,** fazu u kojoj se sada nalazi EPK, a koja pokriva period od 2020. do 2033. godine. Na ažuriranju okvira rade Europski parlament (EP), Vijeće ministara i Europska komisija.

2.2. FINANCIRANJE PROGRAMA EPK

Budžet gradova nositelja titula EPK znatno se promijenio od 1985. godine do danas (Bubić, 2018: 39). Prvi gradovi nositelji titule EPK Pariz i Amsterdam imali su budžete u iznosima od pola milijuna eura (Pariz) i tri milijuna eura (Amsterdam), dok su gradovi poput Liverpoola (EPK 2008) i Kosica (EPK 2013) imali budžete od preko sto milijuna eura (nav. dj. 2018: 39). Gradovi s većim budžetima uspjeli su prikupiti sredstva na nekoliko različitih

načina tijekom dužeg razdoblja, koristeći raznolike izvore financija poput strukturnih fondova EU, zatim kulturnih organizacija, lokalnih zajednica i državnih fondova (nav. dj. 2018: 39).

Što se tiče izvora financiranja EPK, Garcia i Cox (2013: 30) su zapazili neke ponavljajuće obrasce u kontekstu financiranja. Primijetili su, prije svega, da se budžet gradova EPK povećavao kroz vrijeme, ali i da veličina gradova utječe na veličinu budžeta (u pravilu veći grad znači veći budžet). Također su uočili da u prosjeku, gradovi smješteni na zapadu imaju veće budžete od istočnoeuropskih gradova.

Nadalje, svaki od gradova EPK različito raspoređuje svoj budžet. Unatoč tome što se svaki grad nositelj titule EPK treba gledati zasebno, primijećeni su neki trendovi potrošnje koji se mogu podijeliti u četiri kategorije (Garcia i Cox, 2013 prema Bubić, 2018: 39):

1) fiksni troškovi (uključuju troškove plaća, administrativne troškove te sve nužne troškove za odvijanje projekta);
2) troškovi promocije i marketinga (uključuju sve troškove vezane uz promotivne i marketinške aktivnosti);
3) troškovi provedbe programa (uključuju troškove umjetničkih aktivnosti i aktivnosti usmjerenih na zajednicu (*eng. community-focused*));
4) ostali troškovi (uključuju sve ostale vrste troškova).

Većina gradova najveći dio budžeta izdvaja za troškove provedbe programa koji prosječno čine 67.1% udjela u ukupnom budžetu. Međutim, grad Bergen (EPK 2000) imao je izniman omjer troškova: fiksni troškovi bili su 49%, a troškovi provedbe programa 44% ukupnog budžeta (Bubić, 2018: 40).

Izvori financiranja projekta EPK su najčešće javna sredstva (nacionalna/regionalna/lokalna), sredstva iz EU te privatni izvori (npr. sponzorstva). Jedan od gradova-rekordera u prikupljanju javnih sredstva je grad Solun (EPK 1997.) koji je u svojoj financijskoj konstrukciji imao 99% javnih sredstava (nav. dj. 2018: 42). Geografski, gradovi koji se nalaze južnije, uspiju skupiti više sredstava iz nacionalnih izvora dok su sjeverniji i zapadniji gradovi skloniji financiraju iz vlastitih regionalnih i lokalnih izvora financiranja (nav. dj. 2018: 42).

2.3. PROCES BIRANJA EPK: EPK RIJEKA 2020.

U skladu s Odlukom Europskoga parlamenta i Vijeća Europe, koji donose odluke o provedbi projekta „Europska prijestolnica kulture" (Odluka br. 445/2014/EU od 16. travnja 2014. o uspostavljanju inicijative Unije za *Europske prijestolnice kulture* u razdoblju od 2020. do 2033.), izglasana je i usvojena odluka da će Hrvatska i Irska biti domaćini ovoga događanja 2020. godine.[20]

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske je 11. lipnja 2014. godine objavilo javni Poziv za podnošenje prijava za inicijativu „Europska prijestolnica kulture" za 2020. godinu u Republici Hrvatskoj, na koji su se hrvatski gradovi mogli prijaviti do 17. travnja 2015. godine, ispunjavanjem obrasca za prijavu i prilaganjem obrasca *Izjave časti,* a uz Poziv objavljena su pravila i provedbe natječaja za EPK, upute za gradove i smjernice gradovima za vlastitu evaluaciju rezultata svake EPK.[21] Javnom pozivu prethodila su događanja kojima se predstavnicima gradova i županija diljem Republike Hrvatske predstavio projekt EPK, njegove prednosti, specifičnosti prijave, a neki od predavača su bili Ann Branch i Sylvain Pasqua iz Europske komisije, Airan Berg iz Linza, Mitja Čander iz Maribora te Else Christensen- Redžepović, koja je sudjelovala u pripremi grada Sønderborga za EPK 2017. godine.[22] Tijekom 2013. i 2014. godine Ministarstvo kulture Republike Hrvatske organiziralo je brojne aktivnosti i projekte kako bi što bolje informiralo javnost o samoj inicijativi. Tako je nastao niz edukativnih radionica, predavanja i seminara kojima se promovirala inicijativa EPK, a u čijoj su promociji sudjelovali stručnjaci iz svih dijelova Europe.[23]

Predstavnici hrvatskih gradova pokazali su velik interes za sudjelovanjem te se na natječaj prijavilo devet gradova čija su imena svečano objavljena u svibnju 2015. u prostoru muzeja

[20] *Dvije godine od prve prezentacije inicijative EPK* https://vlada.gov.hr/dvije-godine-od-prve-prezentacije-inicijative-europska-prijestolnica-kulture/11542 (Stranica posjećena 7.8.2021)
[21] Isto.
[22] Isto.
[23] Isto.

Mimara[24] u Zagrebu. Gradovi koji su se prijavili na natječaj su Dubrovnik, Đakovo, Osijek, Pula, Rijeka, Split, Varaždin, Zadar i Zagreb.[25]

Odluku o tome koji grad ispunjava uvjete da postane EPK 2020. donijelo je Povjerenstvo nezavisnih stručnjaka koje broji dvanaest članova.[26] Deset članova imenuju europske institucije (Europski parlament, Vijeće Europe, Europska komisija i Odbor regija), a preostala dva člana Povjerenstva imenuje ministar/ministrica kulture RH u suradnji s Europskom komisijom.[27]

Povjerenstvo nezavisnih stručnjaka odlučilo je da u drugi krug natječaja ulaze četiri grada, a tu je odluku proglasio predsjednik povjerenstva Steve Green. Gradovi koji su prošli u drugi krug su Dubrovnik, Osijek, Pula i Rijeka. Oni su dobili priliku do početka 2016. godine revidirati i nadopuniti svoje prijave. Godine 2016. povjerenstvo je napravilo obilazak sva četiri grada u kojima su predstavnici gradova predstavili svoje prijavne knjige i održali prezentacije temeljene na revidiranim prijavama.[28]

Pri donošenju odluke o odabiru grada prijestolnice kulture, uzimaju se u obzir brojni kriteriji. Neki od njih su kvaliteta kulturnog programa grada, jakost europske dimenzije, prisutnost predstavnika lokalne zajednice svih uzrasta i plan za dugoročni razvoj grada. Povjerenstvo zasniva svoju procjenu na osnovi šest kategorija kriterija, a to su: „doprinos dugoročnoj strategiji razvoja grada, europska dimenzija, kulturni i umjetnički sadržajima, sposobnost provedbe, doseg i upravljanje, za koje je iskustvo u provođenju inicijative EPK pokazalo da su jednako vrijedni te da jasno pokazuju mogu li se ciljevi inicijative EPK ostvariti.”[29] Kriteriji odgovaraju ciljevima EPK koji su: „jačanje opsega, raznolikosti i europske dimenzije u kulturnoj ponudi gradova, kao i putem transnacionalne suradnje; proširivanje pristupa i sudjelovanja u kulturi; jačanje kapaciteta u kulturnom sektoru i njegovih veza s drugim sektorima; podizanje međunarodnog profila gradova kroz kulturu.”[30] Dugoročna

[24] Puno je ime muzeja: Javna ustanova "Zbirka umjetnina Ante i Wiltrude Topić Mimara" - Muzej Mimara, sa sjedištem na Rooseveltovu trgu 5 u Zagrebu.
[25] *Dvije godine od prve prezentacije inicijative EPK* https://vlada.gov.hr/dvije-godine-od-prve-prezentacije-inicijative-europska-prijestolnica-kulture/11542 (Stranica posjećena 7.8.2021)
[26] *Dvije godine od prve prezentacije inicijative EPK* https://vlada.gov.hr/dvije-godine-od-prve-prezentacije-inicijative-europska-prijestolnica-kulture/11542 (Stranica posjećena 7.8.2021)
[27] Isto.
[28] *Dvije godine od prve prezentacije inicijative EPK* https://vlada.gov.hr/dvije-godine-od-prve-prezentacije-inicijative-europska-prijestolnica-kulture/11542 (Stranica posjećena 7.8.2021)
[29] Isto.
[30] *Predane druge prijavnice za EPK 2020* https://rijeka2020.eu/predane-druge-prijavnice-za-epk-2020/ (Stranica posjećena 6.8.2021)

strategija ogleda se u aktivnostima koje slijede nakon godine titule, poput plana upravljanja kulturom, dugoročnosti i opstanka kulturnih aktivnosti, osnaživanja dugoročnih veza između kulturnog, društvenog i gospodarskog sektora, plana evaluacije i monitoringa projekta.[31]
U procjeni, važan je i faktor europske dimenzije koji uključuje njegovanje i promociju kulturne raznolikosti Europe, kao i zajedništva koje se promovira u aspektu baštine i povijesti, europskih kultura, povezanosti gradova i država, međunarodnih partnerstva te strategija razvoja publike.

Procjena kulturnih i umjetničkih sadržaja ovisi i o kvaliteti umjetničke vizije planiranog kulturnog programa, o involviranosti lokalnih umjetnika kao i organizacija, pripremljenim aktivnostima, o vještini povezivanja lokalne kulturne baštine i tradicionalnih umjetničkih formi s novijim, inovativnim i konceptualnim izričajima.[32]

Jedan od kriterija je involviranost lokalnog stanovništva i civilnoga društva, a posebno se odnosi na uključivanje mladih, marginaliziranih skupina, manjina kao i svih osoba nepovoljnijega statusa. Sukladno tome, velika se pozornost pridaje starijim osobama, kao i osobama s poteškoćama.

Nadalje, jedan od kriterija procjene je i kategorija upravljanja koja obuhvaća ostvarivost predviđenog financijskog plana, predložene upravljačke strukture, prijedlog imenovanja umjetničkog ravnatelja, kao i kvalitetu komunikacijske strategije koja će naglašavati Europsku uniju kao utemeljitelja projekta.[33]

Datuma 24. ožujka 2016. Povjerenstvo je odlučilo da će europska prijestolnica kulture 2020. godine biti Rijeka, koja je tako postala prvi grad u Republici Hrvatskoj koji je dobio priliku nositi prestižni naslov koji dodjeljuje Europska unija.

---

[31] *Dvije godine od prve prezentacije inicijative EPK* https://vlada.gov.hr/dvije-godine-od-prve-prezentacije-inicijative-europska-prijestolnica-kulture/11542 (Stranica posjećena 7.8.2021)
[32] *Dvije godine od prve prezentacije inicijative EPK* https://vlada.gov.hr/dvije-godine-od-prve-prezentacije-inicijative-europska-prijestolnica-kulture/11542 (Stranica posjećena 7.8.2021)
[33] Isto.

3. KULTURNA POLITIKA

Brojne su definicije kulturne politike. Za potrebe ovog rada navest ću nekoliko njih. Jedna od definicija kulturne politike glasi: „Kulturna politika je planska i organizirana djelatnost neke relativno homogene zajednice s ciljem:

- zaštite već postojećih kulturnih dobara i vrijednosti;
- poticanja i podržavanja kulturnog stvaralaštva;
- razvijanja kulturnog života grupa kojima je namijenjena.“ (Dragojević 2006: 49)

Nadalje, Dragojević (2006: 49) navodi još jednu definiciju kulturne politike koja glasi: „Kulturna politika je skup zakonskih i upravnih mehanizama koji pokreću i usmjeravaju uporabu različitih resursa – financijskih, fizičkih, političkih umjetničkih, znanstvenih obrazovnih i socijalnih – radi povećanja kulturnog kapitala zemlje i utjecaja na oblikovanje kulturnog krajolika.“ (Prema: Katunarić, Vjeran. „Kultura: sredstvo i cilj". U: Katunarić, Vjeran; Cvjetičanin, Biserka. (ur.) *Kultura u 21. stoljeću. Strategija kulturnog razvitka.* Ministarstvo kulture, Zagreb, 2003, str. 45.).

Kulturna politika postoji koliko i čovječanstvo, međutim ona se u svojem današnjem smislu može smatrati tek nedavnom pojavom (Dragojević 2006: 52). Dragojević (2006: 52) iznosi nekoliko razloga pojave i povećanja važnosti uloge kulturne politike. Dragojević (2006: 52) smatra da je jedan od razloga za pojavu kulturne politike u današnjem smislu značaj planiranja i upravljanja „kao općeg društvenog fenomena.” Kao jedan od razloga također navodi da se „Ukupnost društvenog života raspala na gotovo neprebrojivo mnogo područja i pod-područja koja se opet međusobno dodiruju i prepliću. S jedne strane tako postoji kompleks više-manje uobličenih (ali jednako tako i sve veći broj novih) područja društvenosti, dok s druge postoji stalni zadatak njihova prepoznavanja, definiranja, koordiniranja, upravljanja i kontekstualiziranja.” Još jedan od razloga za pojavu i povećanje nužnosti postojanja uloge kulturne politike nalazimo i u „(...) jačanju i objedinjavanju svjetskog kulturnog, ekonomskog i političkog komunikacijskog sustava.” (nav. dj. 2006: 54).

Njihovo jačanje prisililo je zemlje diljem svijeta na neprestano definiranje svojih položaja unutar prenapučenog komunikacijskog prostora (nav. dj. 2006: 54). Također, Dragojević (2006: 54) smatra da su rastuće međunarodne kulturne suradnje i rastuća snaga i utjecaj međunarodnih kulturnih ustanova utjecale na moć kulturne politike. Tako su postale nacionalni prioriteti koji su neizbježni u kreiranju kulturne politike.

Još jedan od razloga je očuvanje identiteta i integracija u obliku zaštite „(...) od potencijalne kulturne razgradnje koja prijeti gotovo svim kulturama uslijed dvaju među povezanih trendova.” (nav. dj. 2006: 55) Naposljetku, možemo navesti da je jedan od relevantnijih razloga ipak povećanje razvojnog i ekonomskog značenja kulturnih djelatnosti (nav. dj. 2006: 57):

„Taj porast ekonomske vrijednosti kulturnih djelatnosti čiji zametak vidimo već početkom šezdesetih, vrlo jasno se dade razabrati koncem osamdesetih kad, na primjer, u 1989. godini kulturni sektor u zemljama Europske zajednice zapošljava preko 4.000.000 ljudi, i tvori 3 do 6% BDP-a pojedinih zemalja. (Prema: [Domenach, Jean-Marie] Domenak, Žan-Mari. *Evropa: kulturni izazov*. Biblioteka XX Vek, Knjižara Plato, Beograd, 1991, str. 32.) Kako bi se stekao uvid u suodnos ovoga područja s nekim drugim, možemo navesti podatak kako su u Velikoj Britaniji u istoj godini elektroprivreda i automobilska industrija uzeti zajedno sačinjavali oko 3% BDP-a. (Prema izlaganju Johna Myerscougha pod nazivom "Ekonomski značaj kulturnog sektora u Velikoj Britaniji", na okruglom stolu "Zapošljavanje u umjetničkim djelatnostima i regionalni kulturni razvoj", Dublin, 28-29. rujna 1989. Širu informaciju vidi u *Culturelink*, IRMO, vol. 1, br. 1, 1989.) Danas je ovaj trend najuočljiviji u slučaju Finske kod koje oko 7% BDP-a dolazi iz područja kulture i kreativnih industrija (Cliche, D.; Mitchell, R.; Wiesand, A. *Creative Europe*. ERICarts, Bonn, 2002, str. 135.)”[34]

3.1. KULTURNA POLITIKA EUROPSKE UNIJE

Unatoč tome kultura i kulturni aspekti Europe su jedni od temelja Europske unije, a kultura kao fokus se tek nedavno pojavila kao prioritet javnih politika Europske unije „Europska je komisija sedamdesetih te nešto intenzivnije osamdesetih i devedesetih godina intenzivirala komunikaciju i aktivnosti u tom području, što je ishodilo dokumentima posvećenima potrebi jačanja utjecaja i posvećenosti Europske unije tomu polju, posebice otvorenosti snažnijoj kulturnoj suradnji.” (Primorac 2017: 3)

Tek je 1992. godine kultura izravno spomenuta u službenim dokumentima Europske unije tako što je uveden članak 128. u Ugovor iz Maastrichta (Ugovor o Europskoj uniji), koji je potom postao članak 151. Ugovora iz Amsterdama, a danas je članak 167. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (nav. dj. 2017: 3). U tom je članku naglašen fokus interesa Europske unije u području kulture koji se najviše odnosi na kulturnu razmjenu i suradnju između država članica (nav. dj. 2017: 4). Članak 167. Ugovora o funkcioniranju Europske

[34] Dragojević, Sanjin. 2006. Kulturna politika: europski pristupi i modeli, Zagreb : Sveučilište u Zagrebu Fakultet političkih znanosti. str. 57. Dostupno na: https://www.bib.irb.hr › 558507.doktorat_uvez.doc

unije određuje ulogu Europske unije na području kulture: „ona podržava, koordinira ili dopunjava djelovanje država članica i nastoji istaknuti europsku zajedničku kulturnu baštinu."[35]

Važno je naglasiti da kulturna politika kao takva nije područje nad kojim Europska unija ima pravo upravljanja. Naziv tog principa koji se primjenjuje u kulturnoj politici naziva se *princip supsidijarnosti* čija definicija glasi: „Princip supsidijarnosti podrazumijeva da se državama članicama ostavlja pravo odlučivanja formuliranja politika i donošenja odluka o financiranju u određenom polju." (nav. dj. 2017: 4) Primjenom tog principa, uloga Europske unije u donošenju odluka na području kulture je limitirana. „Samim je time djelovanje Europske unije na području kulture ograničeno; ono je dopušteno u smislu kako bi dopunjavalo kulturnu politiku država članica na određenim područjima u kojima države članice nisu u mogućnosti djelovati u obimu u kojem bi to bilo poželjno." (nav. dj. 2017: 4) Područja u kojima je dopuštena intervencija Europske unije su „očuvanje kulturne baštine na području Europske unije, poticanje mobilnosti kulturnih djelatnika i djelatnica, poticanje suradnje između kulturnih institucija" (nav. dj. 2017: 4). Prema stavku 2. članka 167. TFEU-a[36] navodi se opseg djelovanja Europske unije: „Djelovanje Unije usmjereno je prema poticanju suradnje između država članica te, prema potrebi, podupiranju i dopunjavanju njihovog djelovanja u sljedećim područjima: poboljšanju poznavanja i popularizacije kulture i povijesti europskih naroda; očuvanju i zaštiti kulturne baštine od europske važnosti; nekomercijalnoj kulturnoj razmjeni, umjetničkom i književnom stvaralaštvu, uključujući i stvaralaštvo u audio-vizualnom sektoru." (nav. dj. 2017: 4)

Unatoč odluci da se drži "sa strane" kad je u pitanju kultura i kulturna politika, Europska unija pokrenula je niz programa kojima se podupire zalaganje za kulturu (nav. dj. 2017: 7). Tako su nastali programi i inicijative poput „Kultura 2000", „Kultura 2007", „Kreativna Europa", „MEDIA 2007", koji su primjeri programa implicitne kulturne politike te služe za poticanje suradnje među državama članicama, kao i za suradnju s tzv. trećim zemljama. Među tim primjerima nalaze se i inicijativa Europske prijestolnice kulture (EPK), programi nagrada u kulturi poput Nagrade Europske unije za književnost (European Union Prize for Literature), Nagrada EU-a za kulturnu baštinu / Nagrada Europa Nostra, Nagrada Europske unije za

[35] *Summary* https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/culture.html?root_default=SUM_1_CODED=10&locale=hr (Stranica posjećena 1.8.2021)

[36] Treaty on the Functioning of the European Union, Prevedeno s engleskog jezika *Ugovor o funkcioniranju Europske* unije jedan je od dva ugovora koji čine ustavnu osnovu Europske unije, a drugi je Ugovor o Europskoj uniji.

suvremenu glazbu, Nagrada Europske unije za pomicanje granica (EBBA – European Border Breakers Awards) i brojni drugi (nav. dj. 2017: 7). Republika Hrvatska ostvarila je velik broj međunarodnih suradnji i projekata upravo putem nekih od navedenih programa Europske unije "Prema podacima Ministarstva kulture Republike Hrvatske (Špehar, 2014), u okviru programa za kulturu Europske unije Kultura 2007. – 2013. ukupno je ostvareno 128 projekata, od čega se najveći broj odnosi na projekte kratkoročne suradnje (78). U programu Kultura ukupno je sudjelovalo 89 hrvatskih organizacija, koje su surađivale s gotovo 500 partnera iz Europe i svijeta.

U Hrvatskoj su u programu najviše sudjelovale javne ustanove (34) i udruge (29). Tijekom sedam godina iz sredstava EU povučeno je 4.630.936,70 eura, od čega je najviše novaca bilo izdvojeno u 2012. godini (1.302.670,78 eura). Na početku implementacije programa donesen je Pravilnik o sufinanciranju projekata odobrenih u okviru programa za kulturu Europske unije Kultura 2007. – 2013. prema kojemu je Ministarstvo kulture sufinanciralo hrvatske projektne partnere." (nav. dj. 2017: 7) Postoji još nekoliko programa Europske unije koji nisu direktno vezani za kulturu, ali imaju velik utjecaj na nju. To su programi koji se odnose na područja kulturnog turizma, revitalizaciju i izgradnju infrastrukture i informacijske infrastrukture kulturnih projekata kao i na razne kulturno-baštinske projekte (nav. dj. 2017: 7). To su projekti koji nisu eksplicitno povezani s kulturom, međutim njihovo djelovanje utječe na razvoj kulture na određenom području djelovanja.

3.2. DOGAĐAJI (*EVENTI*) I STRATEGIJA REGENERACIJE VOĐENA DOGAĐAJIMA (*EVENTIMA*)

Projekti i događaji vezani uz kulturu imaju snažnu ulogu u kulturnoj politici Europske unije. Zašto su kulturni i kreativni događaji tako snažni alati? Prema Smithu (2012), događaji su mnogo više od aktivnosti: „Događaji su društveni alati i oblici slobodnih aktivnosti, ali oni imaju i dublju ulogu: komuniciraju vrijednosti društva". Nadalje, Smith (2012: 12) tvrdi da sudjelovanje u događaju/*eventu* pruža ljudima priliku za uživanje, druženje, učenje nečeg novog i odvlačenje pažnje od svakodnevnih obaveza. Događaji se strateški koriste za revitalizaciju i regeneraciju gradova. Znajući koliko su moćni i utjecajni, brojne vlade u partnerstvu s drugim organizacijama organiziraju događaje kao posredovanja za urbana pitanja ili prepreke (Smith, 2012: 12).

Richards i Wilson (2004: 17) slažu se da se gradovi širom svijeta koriste kulturnim događanjima za poboljšanje njihove slike, jačanje turizma, privlačenje investicija i poticanje urbanog razvoja. Ovu pojavu povezuju s rivalstvom između gradova zbog interesa mnogih različitih i važnih „sudionika“ kao što su investitori i općenito potrošači - svi koji mogu pridonijeti njihovoj ekonomiji. Također, autori tvrde da su zbog povećanja integracije globalne ekonomije, mnogi gradovi upleteni u to tzv. “natjecanje”, a rezultat je da mjesta postaju slična. Stoga gradovi moraju pronaći nove načine po čemu će se razlikovati jedni od drugih, a jedan od najboljih načina za izgradnju jedinstvenog identiteta grada je putem kulturnih događanja.

Prema Smithu (2012.) postoje tri vrste događaja: mega, veliki (eng. *major*) i mali (eng. *small*) događaj. Također, postoje i drugi koji se mogu implicirati pri kategorizaciji događaja kao što su mjesto, učestalost, trajanje i tema (Smith, 2012: 3,4).

	Sport	**Non-sport**
Mega eventi	Olimpijske igre, Svjetsko prvenstvo u nogometu	World Expo
Veliki eventi	Commonwealth Games, Pan American Games, Asian Games	**Europska prijestolnica kulture**
Eventi posvećeni specifičnom sportu/temi	Formula 1 Grand Prix	Eurosong, Nagrada Oscar

Tablica 1.1. Lista različitih tipova evenata prema Smithu (2012: 3)

4. PANDEMIJA COVID-19 I KULTURNE I KREATIVNE INDUSTRIJE

Rijeka i Galway, gradovi domaćini EPK u godini 2020., susreli su se s krizom koju nitko nije mogao predvidjeti, s pandemijom tada novog i nepoznatog virusa. Gradovi nositelji titule u 2020. godini susreli su se sa zabranama održavanja svih javnih događanja i okupljanja, kao i s obustavom održavanja svih profesionalnih i amaterskih kulturno-umjetničkih izvedbi, programa i manifestacija. Mnoge države članice uvele su posebne mjere namijenjene za pomoć radnicima u sektoru kulture. Londero Šimleša (2021: 1) smatra da ne postoji grana gospodarstva na koju nije utjecala kriza uzrokovana pandemijom te da će upravo kulturne i kreativne industrije kao jedne od ključnih i najbrže rastućih grana gospodarstva najdulje osjećati posljedice krize, čak dulje i od turističkog sektora. Istraživanja (Rebuilding-europe.eu, 2021: 2) pokazuju da su u 2019. godini kreativne i kulturne industrije (KKI) predstavljale 4,4 % BDP-a Europske unije u smislu prometa[37] što potvrđuje da je ekonomski značaj kreativne i kulturne industrije veći od automobilske industrije, telekomunikacija i visoke tehnologije.

U studiji Ernst & Young-a pod nazivom „Obnova Europe: Kulturno i kreativno gospodarstvo prije i nakon COVID-a-19“ (Rebuilding-europe.eu, 2021: 4), koja je objavljena u siječnju 2021. godine, a provedena za Europsko udruženje autorskih društava, navodi se sljedeće: „Udarni valovi COVID-a-19 osjećaju se u svim kulturnim i kreativnim sektorima (Vidi Slika 2.) : izvedbene umjetnosti (-90% u 2020. u odnosu na 2019.) i glazba (-76%) najviše su pogođene; vizualne umjetnosti, arhitektura oglašavanje, književnost, novinski nakladnici i audiovizualni sektor pali su za 20% do 40% u odnosu na 2019.godinu. Industrija video-igara je jedina koja se održava unatoč COVID-19.” Nadalje, u istom istraživanju (Rebuilding-europe.eu, 2021: 4) navodi se da je u 2020. kulturno i kreativno gospodarstvo ostalo bez 31% svojih prihoda, zatim i da je ukupni promet u KKI[38] u 2020. godini na razini Europske unije doživio neto pad do 199 milijardi eura u odnosu na prethodnu godinu (Vidi: Slika 1.). Istraživanje (Rebuilding-europe.eu, 2021: 4) je pokazalo da su zemlje središnje i istočne Europe najviše pogođene krizom (od -36% u Litvi do -44% u Bugarskoj i Estoniji).

[37] Promet je iznosio 643 milijarde eura, a ukupna dodana vrijednost 253 milijarde eura. (Rebuilding-europe.eu, 2021: 2)
[38] Kreativne i kulturne industrije.

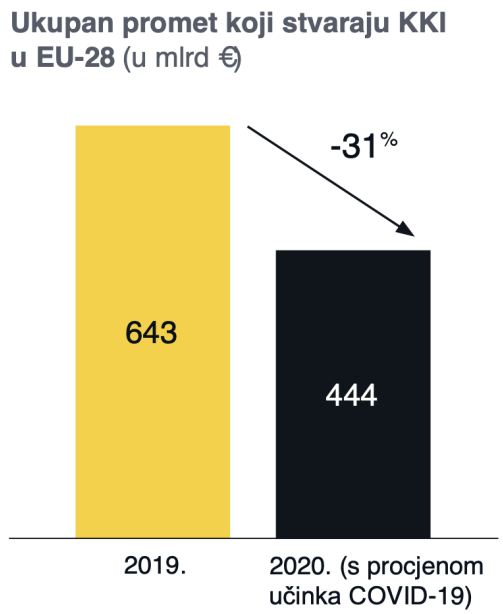

Slika 1. Pad prometa sektora KKI 2020. u odnosu na 2019.

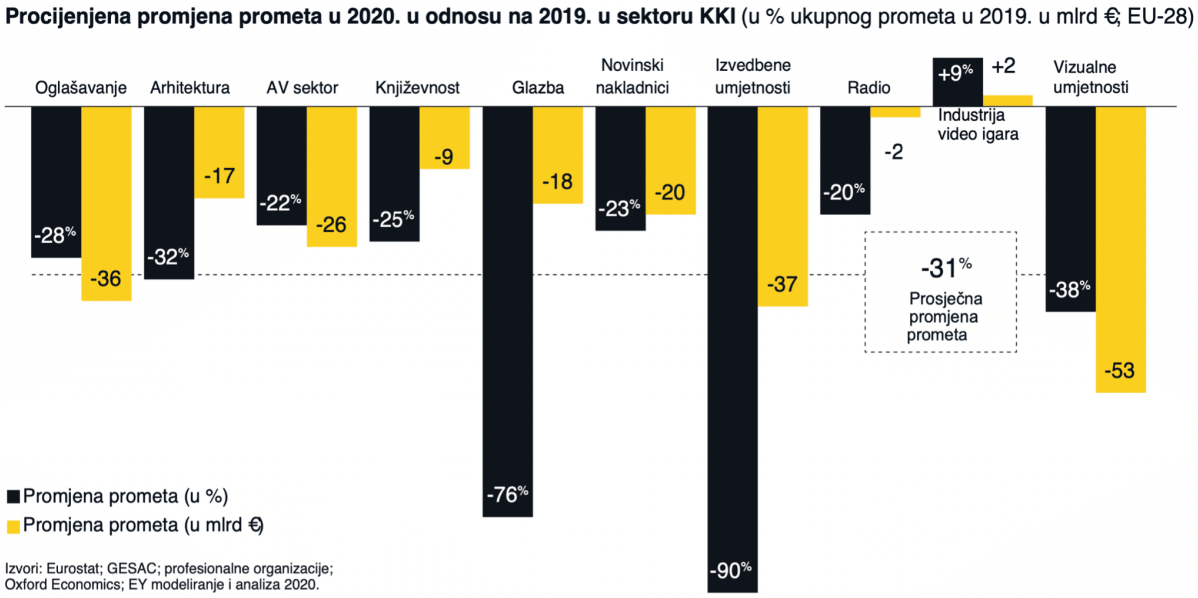

Slika 2. Prikaz promjene prometa u 2020. u odnosu na 2019. u sektoru KKI

Hrvatska udruga poslodavaca (HUP) provela je za Hrvatski klaster konkurentnosti 2014. i 2015. godine istraživanje pod nazivom "Mapiranje kulturnih i kreativnih industrija u Republici Hrvatskoj". Studija (HUP, 2015: 187) se pokazala značajnom za razvoj KKI u Hrvatskoj jer je prikazala i dokazala da:

- sektor može biti predvodnik jačanja „kulture stvaranja" i „kreativne ekonomije" u hrvatskome gospodarstvu;

- sektor može biti nositelj inovacija, sudjelovati u inovacijskim i razvojnim procesima ostalih sektora i sudjelovati u modernizaciji hrvatske gospodarske strukture;

- kreativni potencijal sektora i transformacijska snaga sektora mogu biti osnova veće suradnje s ostalim sektorima i djelatnostima, a relativno je neiskorišten i veliki potencijal za suradnju sa zrelim industrijama u Hrvatskoj;

- u pojedinim pod-sektorima utvrđen je potencijal za konkuriranje na stranim tržištima na osnovi cjenovne konkurentnosti;

- istaknuta je potreba za jačanjem primjene autorskih prava i osvještavanja javnosti o važnosti poštovanja autorskih prava kao osnove djelovanja velikoga broja djelatnosti u sektoru;

- potrebno je statističko praćenje i izvještavanje o sektoru kako bi se moglo pratiti stanje sektora i njegov razvoj – u vezi s time, studijom su utvrđena statistička ograničenja u praćenju dijela podsektora, pa se preporuča smanjenje broja podsektora (a koje ne mora biti ograničavajući čimbenik promidžbe pojedinih sastavnica sektora koje iskazuju velik potencijal rasta);

- potrebno je odrediti okvire politika koje podržavaju kreativne i kulturne industrije te ciljanim instrumentima sustavno adresirati specifičnosti sektora (i time stvoriti sektorsku politiku. Pritom je potrebno horizontalno povezivanje kulturne politike s ostalim javnim politikama - gospodarstvo, poduzetništvo, turizam, graditeljstvo, prostorno planiranje - u stvaranju vizije razvoja kreativnih i kulturnih industrija).

Također, studijom je prikazano da je prije pandemije virusa COVID-19 u Hrvatskoj bilo zaposleno 42.212 osoba u sektoru kulturnih i kreativnih industrija što je 3% ukupne zaposlenosti hrvatskog gospodarstva (Rašić Bakarić, Bačić, Božić, 2015: 74). Nadalje, autori

(nav. dj. 2015: 75) zaključuju da je u KKI udio samozaposlenih osoba iznadprosječan: za razliku od obrtnika i samostalnih djelatnika koji su tada činili 5,8% ukupne zaposlenosti u gospodarstvu Republike Hrvatske, u KKI je udio samozaposlenih osoba čak 9,6%.

Između ostalog, vidljiv je i značajan doprinos poslovnog sektora kulturnih i kreativnih industrija gospodarstvu RH. Naime, kreativne i kulturne industrije su u 2013. godini ostvarile 4,6 milijardi kuna bruto dodane vrijednosti ili 3,5% bruto dodane vrijednosti svih poduzeća u Hrvatsko i 15 milijardi kuna prihoda ili 2,4% ukupnoga prihoda svih poduzeća u Hrvatskoj (nav. dj. 2015: 186).

U studiji Ernst & Young-a (Rebuilding-europe.eu, 2021: 5) navedeni su izazovi koji su prioritet za oporavak i rast kreativne ekonomije, a to su:

PRVI IZAZOV – "**Financije"**

> „Osiguravanje snažne javne financijske potpore i promicanje privatnih ulaganja u kulturna i kreativna poduzeća, organizacije,poduzetnike i kreativce – dvije su neizostavne poluge za potporu i ubrzavanje njihova oporavka i transformacije."

DRUGI IZAZOV – "**Osnaženje**"

> „Promoviranje raznolike kulturne ponude EU kroz osiguravanje čvrstog pravnog okvira koji omogućava razvoj privatnih ulaganja u proizvodnju i distrubuciju, pružajući poslovnim subjektima potrebne uvjete za adekvatan povrat ulaganja investicija i jamčeći odgovarajući prihod za autore i kreativce."

TREĆI IZAZOV – "**Utjecaj**"

> „Upotreba KKI - i umnožene snage milijuna njihovih individualnih i kolektivnih talenata - kao glavnog pokretača socijalne i društvene tranzicije u Europi."

Unatoč tome što se nude različita rješenja, već sada je jasno da će kriza uzrokovana pandemijom imati snažan i dugotrajan utjecaj na čitav vrijednosni lanac KKI (Rebuilding-europe.eu, 2021: 5)

5. RIJEKA KAO EUROPSKA PRIJESTOLNICA KULTURE 2020.

Kao što je ranije u radu već navedeno, u 2015. godini Ministarstvo kulture Republike Hrvatske nominiralo je devet gradova za titulu Europske prijestolnice kulture za godinu 2020. Među nominiranima bio je i grad Rijeka, „hrvatski sinonim za nestandardni, liberalni, antinacionalistički i tolerantni grad“ (Europska prijestolnica kulture, 2015). Godine 2016., točnije 24. ožujka 2016. odbor EPK odlučio je da će 2020. titulu EPK nositi hrvatska Rijeka i irski Galway (Kreativna Europa - Europska Povjerenstvo, 2018). Tako je Rijeka postala prvi hrvatski grad kojemu je dodijeljena prestižna titula Europske prijestolnice kulture 2020., i to za program pod nazivom “Luka različitosti” koji je imao za cilj postati središnji grad kulture i kreativnosti.

U dokumentu pod nazivom “Strategija kulturnog razvitka grada Rijeke 2013. - 2020.”[39] kojeg je pripremilo Gradsko vijeće Grada Rijeke navodi se da je Grad Rijeka uz titulu Europske prijestolnice kulture dobio sjajnu priliku za „međunarodnu promociju i pozicioniranje kao kulturne metropole, o čemu u Gradu postoje aspiracije i inicijative još od 2004. godine.”[40] Nadalje, autori dokumenta (Grad Rijeka, 2013: 66) tvrde da se dobivanje titule EPK treba gledati kao kruna sveobuhvatnih intervencija u području kulture koje su objedinjene u tadašnjoj kulturnoj strategiji Grada. Također, u dokumentu (Grad Rijeka, 2013: 66) se naglašava važnost kvalitetne provedbe projekata i pozitivnih utjecaja inicijative EPK na građane i na grad: „Uspješno proveden projekt EPK donijet će pozitivne kulturne, gospodarske, društvene učinke na okoliš, koji će unijeti dugotrajne pozitivne promjene u percepciji i energiji grada, u prvom redu od strane lokalnog stanovništva, te povećati ukupnu kvalitetu života.” Također, kandidatura Grada Rijeke opisana je u Strategiji[41] kao treći najvažniji od ukupno osam strateških prioriteta (Tim Ri:2020, 2016: 10). Ta kandidatura nije samoj sebi svrha, nego je projekt koji može značajno pridonijeti postizanju osnovnog cilja kulturnog i urbanističkog razvoja Rijeke: poboljšanja kvalitete življenja svih njezinih stanovnika (Tim Ri:2020, 2016: 10). Obrazloženje tog strateškog prioriteta jest da „ (...) kandidatura odražava našu viziju, naše vjerovanje u pokretačku silu kulture i njezinih prednosti za sve aspekte života te našu želju da podijelimo tu viziju s cjelokupnom

[39] Grad Rijeka (2013) *Strategija kulturnog razvitka Grada Rijeke 2013-2020.* Str. 66.
[40] Isto.
[41] Strategija kulturnog razvitka grada Rijeke 2013.-2020.

zajednicom, u regiji i dalje, napose našu želju da ojačamo međunarodni položaj Rijeke i da se pobliže povežemo kroz vjeru u zajedničku budućnost" (Tim Ri:2020, 2016: 10).

Kandidatura Rijeke uključena je i u Strategiju razvoja Grada Rijeke 2014. – 2020. kao jedan od tri ključna prioriteta na području urbane regeneracije: „Kandidatura Rijeke prilika je da se pristupi planiranju kulturne infrastrukture u spoju s urbanim oživljavanjem, što je nov zadatak za kulturu u razvoju grada" (Tim Ri:2020, 2016: 10). Strategiju kulturnog razvitka Grada Rijeke 2013.– 2020., nakon opsežne javne rasprave usvojilo je Gradsko vijeće 19. ožujka 2013. godine (nav. dj., 2016: 9). Autori (nav. dj., 2016: 9) smatraju da je period od sedam godina odabran iz dva razloga: prvi razlog je taj što se podudara sa sedmogodišnjim financijskim okvirom EU. Drugi je taj što se 2020. godina, kao godina EPK, tumačila kao "kruna" i velika završnica svih strateških ambicija. U strategiji navode da „(...) kultura mora nadići uske okvire i preuzeti aktivniju ulogu u procesu urbane transformacije" te da „(...) kulturni sektor mora sudjelovati u rješavanju društvenih, gospodarskih, fizičkih, okolišnih i drugih problema s kojima se suočava Grad Rijeka i tako pridonijeti njegovu sveopćem razvoju" (nav. dj., 2016: 9). Koliko je Rijeci bitan kulturni razvoj potvrđuje činjenica da je Rijeka prvi grad u Hrvatskoj koji je usvojio i implementirao opsežnu strategiju kulturnog razvoja (nav. dj., 2016: 9).

Nadalje, dokument propisuje da javna kulturna dobra kao i usluge „moraju biti dostupni svim građanima Rijeke, bez obzira na njihov društveno-gospodarski status, dob, spol, etničku pripadnost, vjersko opredjeljenje ili bilo kakve druge značajke. Kultura ne pripada samo nekim posebno određenim, odabranim skupinama; naprotiv, ona je javno dobro koje pripada svima" (nav. dj., 2016: 9).

5.1. GRAD RIJEKA

Grad Rijeka smješten je u zapadnoj Hrvatskoj i jedna je od najvećih i najvažnijih morskih luka u Hrvatskoj. Međutim, ima jednu od najviših stopa nezaposlenosti u Europi. Grad broji oko 130 000 stanovnika (Rijeka 2020, 2016: 4). Utjecaji povijesti i nestabilne politike učinili su ovaj grad jedinstvenim u Hrvatskoj. Rijekom je dugo vladala Italija: „1920. godine, pod uvjetima Versajskog sporazuma, Fiume je postala slobodna država povezana s Italijom, a 1924. Benito Mussolini (1883. – 1945.), talijanski premijer (1922. – 1943.), pripojio ju je Italiji" (Europska prijestolnica kulture, 2015). Stoga Rijeka ima dva imena: talijansko Fiume i hrvatsko Rijeka. Oba imena imaju isto značenje: rijeka. Rijeka je 1945. godine „vraćena"

Hrvatskoj kao dio Jugoslavije. Također, devedesetih godina prošlog stoljeća grad Rijeka je, kao i ostatak Hrvatske, stradao u ratu te se od tada do danas nikada nije u potpunosti oporavio.

Gradu Rijeci koji se u posljednjih sto godina razvijao u sedam različitih država status europske prijestolnice kulture značio je priliku za pozitivnom transformacijom. Postajući europskom prijestolnicom kulture 2020. godine, neki od ciljeva Rijeke bili su „poboljšati opseg i raznolikost gradske kulturne ponude, proširiti pristupačnost i sudjelovanje u kulturi, povećati izgradnju kapaciteta u sektoru kulture i njegove veze s drugim sektorima, i poboljšati međunarodnu vidljivost, kao i profil grada i regije “ (Rijeka2020.eu, 2018).

Burna prošlost Rijeke napravila je povijesnu kartu punu kontroverznih i bizarnih detalja (Rijeka 2020, 2016: 2). Utjecaj monarhizma, fašizma i socijalizma odrazio se na stvaranje tog osebujnog i autentičnog multinacionalnog, multikulturalnog i multireligijskog grada. Povijest Rijeke učinila je grad koji danas krase odlike poput slobode, tolerancije i otvorenosti (nav. dj., 2016: 2).

5.2. RIJEKA - PRIJESTOLNICA SUPKULTURA U RH

Nakon Drugog svjetskog rata, razvoj riječke urbane strukture potaknut je doseljavanjem stanovništva (nav. dj., 2016: 2). Upravo je tijekom pedesetih i šezdesetih godina prošloga stoljeća prva rock scena istočne Europe nastala u Rijeci (nav. dj., 2016: 2). Za pojavu rock scene zaslužno je otvaranje rock-kluba i disco-kluba naziva “Husar” (1957. - 1964.) kao i osnutak prvog jugoslavenskog rock benda “Uragani”(nav. dj., 2016: 2). Snažna rock scena Rijeke otvorila je put punku koji se pojavio sedamdesetih godina prošloga stoljeća (nav. dj., 2016: 2). Tako je 1976. godine u Rijeci nastala prva punk grupa Istočne Europe “Paraf trio”. Inicijative pokrenute na riječkom području inspirirale su i potaknule brojne generacije i različite pokrete: *techno* zajednicu, LGBT scenu, supkulturne pokrete, *queer* kulturu i klupsku kulturu (nav. dj., 2016: 2). Svi spomenuti pokreti rezultat su supkulturnog i kontrakulturnog pokreta gradske mladeži iz osamdesetih godina 20. stoljeća (nav. dj., 2016: 4).

5.3. AKTUALNA KULTURNA SCENA U RIJECI

Aktualnu kulturnu scenu u Rijeci čine institucionalna i izvaninstitucionalna kulturna scena kao i kreativne industrije u kojima je zaposleno oko tisuću profesionalaca (nav. dj., 2016: 4).

Institucionalnu kulturnu scenu Rijeke čini dvanaest kulturnih ustanova, od kojih je šest osnivač Grad Rijeka (Hrvatsko narodno kazalište Ivana pl. Zajca, Muzej moderne i suvremene umjetnosti, Muzej grada Rijeke, Gradska knjižnica Rijeka, Art-kino i Gradsko kazalište lutaka), tri Županija (Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja, Prirodoslovni muzej i Ustanova Ivan Matetić Ronjgov Viškovo), dvije Republika Hrvatska (Državni arhiv u Rijeci, Muzej turizma Opatija), a jednu Grad Opatija (Festival Opatija) (nav. dj., 2016: 4). U navedenim ustanovama zaposleno je oko šesto stručnih djelatnika. Izvaninstitucionalna kulturna scena sastoji se od brojnih organizacija civilnog društva koje imaju važnu ulogu u području suvremene umjetnosti (nav. dj., 2016: 4). Godine 2016. Grad Rijeka je sufinancirao programe šezdeset nezavisnih udruga u kulturi (nav. dj., 2016: 4). Također, važno je napomenuti i kreativne industrije koje obuhvaćaju oglašavanje, medije, marketinške agencije i razne *start up* kompanije kojih je u Rijeci više od 50.

5.4. PRIJAVNA KNJIGA RIJEKE ZA EPK 2020.

10. veljače 2016. godine predana je prijavna knjiga Rijeke Ministarstvu kulture Republike Hrvatske i europskom Povjerenstvu koje odlučuje o tome koji će grad nositi titulu EPK.[42] Tog su datuma, uz Rijeku, svoje knjige završili i predali i drugi gradovi kandidati, a to su Osijek, Dubrovnik i Pula. Prijavne knjige nastale su na temelju ocjena i preporuka nezavisnog europskog Povjerenstva koji je prethodno odlučio koja će četiri grada ući u drugi krug natjecanja.[43]

Proglašenje pobjednika bilo je zakazano za 24. ožujak 2016., a do tada je Rijeka kao i ostali gradovi ugostila Evaluacijsko povjerenstvo i predstavila svoju kandidaturu.

[42] *Objavljena prijavna knjiga kojom se Rijeka u drugom krugu natječe za ovu prestižnu titulu.* https://rijeka2020.eu/prijavna-knjiga-rijeke-za-europsku-prijestolnicu-kulture-2020-godine/ (Stranica posjećena 13.8.2021)
[43] Isto.

Prijavnu knjigu pripremio je tim pod nazivom Tim Ri:2020, a među njima su (Tim Ri:2020, 2016: 100) :

- Gradonačelnik: Vojko Obersnel
- Tim Ri:2020: Vuk Ćosić, Valerij Jurešić, Tanja Kalčić, Irena Kregar Šegota, Emina Višnić, Ivan Šarar, Slaven Tolj, Chris Torch
- Konceptualni odbor: Kristian Benić, Marin Blažević, Mani Gotovac, Oliver Frljić, Ingeborg Füllep, Slaven Tolj, Idis Turato
- Programski odbor: Goran Lisica Fox, Hrvoje Ivanković, Kruno Lokotar, Lidija Nikočević, Branimir Pofuk, Dragan Rubeša, Karin Šerman, Feđa Vukić, Janka Vukmir
- Odjel za kulturu: Margita Dujmić, Anna Dumičić, Iva Kelentrić, Alen Kapidžić, Natalie Luić, Ružica Medurić-Javor, Una Peranić, Nikolina Radić-Štivić, Helena Semion-Tatić, Plamena Šarlija, Vanja Tataj, Jolanda Todorović, Tatjana Veljačić, Višnja Višnjić-Karković, Sandra Vujović
- Volonteri[44]

5.5. ORGANIZACIJSKA STRUKTURA VODSTVA RIJEKA 2020

Upravljačka i provedbena struktura koja je zadužena za provedbu EPK u Rijeci je neprofitna tvrtka pod nazivom *Rijeka 2020* (Vidi Slika 3.). Osnivač i vlasnik tvrtke je Grad Rijeka, a cilj tvrtke je „samostalna, efikasna i transparentna provedba projekta Rijeka EPK2020, u odnosu na partnere[45] i javnost". Poslovanje agencije predviđeno je od trenutka kada je odlučeno da će Rijeka biti EPK 2020. godine sve do kraja 2021. godine. Odlučeno je da će agencija biti zadužena za realizaciju operativne, komunikacijske i programske strategije projekta, dok će Grad Rijeka, kao i partneri, biti zaduženi za infrastrukturne investicije. Agencija ima najveći stupanj neovisnosti i slobodna je neovisno donositi odluke vezane uz upravljanje projektom i na program (Tim Ri:2020, 2016: 91).

Glavna zadaća Agencije opisana je u prijavnoj knjizi Rijeke 2020: ona je dužna „osigurati provođenje umjetničke vizije i strukture kulturnog programa te osigurati uvjete koji odgovaraju strateškim i operativnim ciljevima, kao što je zacrtano u prijavnoj dokumentaciji "(Tim Ri:2020, 2016: 91). Osim toga, odgovornosti Agencije su: program (umjetnički

[44] Među navedenima nalazi se i velik broj volontera kojih je preko 200 na popisu.
[45] Projektni partneri Rijeka EPK2020 su Primorsko-goranska županija, Grad Opatija i Sveučilište u Rijeci.

direktor i glavni programski koordinator), komunikacija i marketing (direktor za komunikacijski menadžment), prikupljanje sredstava (direktor razvoja) kao i upravljanje agencijom (glavni izvršni direktor, administrativni i financijski direktor) (Tim Ri:2020, 2016: 91). Nadalje, postoji i Upravno vijeće, a sastoji se od svih direktora, tj. upravitelja. Također, postoje i savjetodavna tijela koja čine: Vijeće građana "Luke različitosti" koji predstavlja građane i njihovo mišljenje i utjecaj na razvoj grada (Tim Ri:2020, 2016: 92), zatim Vijeće mladih Benčić koje okuplja u dobi od 7 do 13 godina koji jedan vikend mjesečno provode u cjelodnevnim aktivnostima i čiji je cilj „upoznavanje djece s različitim oblicima umjetnosti, uključivanje u rad kulturnih institucija, ali i podizanje svijesti djece o povijesti njihovog grada, jačanje njihovog osjećaja pripadnosti, brige za prošlost te pruža osnove za promišljanje o budućnosti grada" (Tim Ri:2020, 2016: 92). Također, osnovano je i Vijeće partnera koje se sastoji od predstavnika Primorsko-goranske županije, Sveučilišta u Rijeci, Grada Opatije, Hrvatske gospodarske komore te Turističkih zajednica Rijeke i Kvarnera (Tim Ri:2020, 2016: 92).

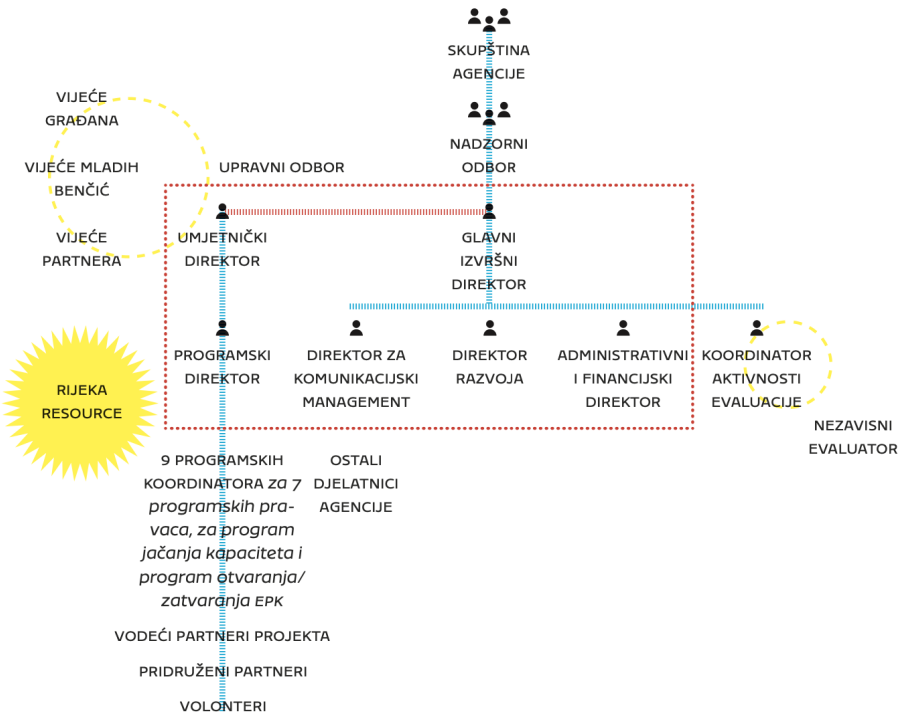

Slika 3. Organigram „Rijeka 2020" (Tim Ri:2020, 2016: 92).

5.6. SADRŽAJ PRIJAVNE KNJIGE

Prijavna knjiga sastoji se od preko sto stranica i podijeljena je na sedam poglavlja „ (...) u kojima je prikazan kulturni i povijesni profil Rijeke i ove regije, izneseno je zašto se Rijeka natječe za ovu titulu i zašto je ona gradu potrebna."[46] Također, u knjizi se objašnjava i povezanost titule EPK s dugoročnim strategijama Grada Rijeke kao i njihovim projektnim partnerima, a to su Primorsko-goranska županija, Grad Opatija i Sveučilište u Rijeci.[47]

Naslovi sedam poglavlja su:

1. Doprinos dugoročnoj strategiji
2. Europska dimenzija
3. Kulturni i umjetnički sadržaj
4. Sposobnost provedbe
5. Doseg
6. Upravljanje
7. Dodatne informacije

Prijavna knjiga je koncipirana tako da se u svakom poglavlju odgovara na nekoliko pitanja. Primjeri pitanja su i odgovora su:

1. **„Zašto Rijeka?" (Tim Ri:2020, 2016: 2)**

„Rijeka je grad koji turisti na putu prema Jadranu i svojem ljetovanju iz snova često zaobilaze. Zaobilaze ga jer ga ne poznaju. Zaobilaze ga jer je život ionako suviše težak da bi uključili još i posjet zamršenom postindustrijskom gradu. Rijeka se i ne trudi učiniti se privlačnom posjetiteljima. Možda je to zbog stidljivosti, ukorijenjene u razočaranje što nije viđena, što je podcjenjivana. Grad je naučio ne mariti. Rijeka 2020 kao most prema Europi gradu nudi priliku da ponovno razvije svoj ponos, ali i poniznost. Istodobno, Rijeku određuje prostor opterećen povijesnim događajima, podijeljenoga grada, oblikovanog prisilnim i dobrovoljnim migracijama. Rijeka je živi primjer društvenog, kulturnog i ekonomskog

[46] https://rijeka2020.eu/prijavna-knjiga-rijeke-za-europsku-prijestolnicu-kulture-2020-godine/
[47] Prijavna knjiga Rijeke za EPK 2020. godine https://rijeka2020.eu/prijavna-knjiga-rijeke-za-europsku-prijestolnicu-kulture-2020-godine/ (Stranica posjećena 12.8.2021)

diskontinuiteta, koji usprkos svemu pokušava održati dostojnu egzistenciju. (...) Rijeka je pomalo umoran grad koji treba ponovno stvoriti sliku o sebi. Zbog toga Rijeka treba Europu. Moramo posegnuti izvan vlastitih uspomena i pripovijesti na koje smo navikli, o uspješnoj luci i prosperitetnom industrijskom gradu, jer taj grad jednostavno više ne postoji. Iščeznuo je krajem prošloga stoljeća, zajedno s 25 000 izgubljenih radnih mjesta, ostavljajući napuštene tvorničke hale, dimnjake i postrojenja. (...) Trebamo drugačiji par očiju, susrete s Drugim, identitet znatiželje i solidarnosti. Trebamo zajednički projekt koji bi nas okupio u želji da budućnost osmislimo umjesto da je samo iščekujemo" (Tim Ri:2020, 2016: 2).

2. **„Planira li vaš grad uključiti i svoju okolicu? Objasnite tu odluku" (Tim Ri:2020, 2016: 3).**

„Mnogo je razloga za uključivanje Županije u projekt, počevši od činjenice da je Rijeka njezino kulturno, gospodarsko, financijsko, zdravstveno, prometno i znanstveno središte. Dvije od sveukupno tri županijske kulturne ustanove nalaze se u samome središtu Rijeke, dok je treća smještena u predgrađu. Budući da je njihovo djelovanje isprepleteno s riječkom kulturnom scenom, logično je da je i Županija motivirana da sudjeluje u projektu Ri:2020. (Tim Ri:2020, 2016: 3) (...) Ključni motiv za uključivanje okolice grada je integrirani i međuovisni razvojni potencijal koji Europska prijestolnica kulture nudi Županiji i široj regiji. Iako dvije trećine stanovništva pripada dinamičnoj urbanoj aglomeraciji Rijeke, preostali dio, planinsko područje Gorskoga kotara ili udaljeni otoci, izložen je štetnim demografskim, društveno- gospodarskim i razvojnim trendovima. Rijeka kroz projekt Ri:2020 želi potaknuti razvoj udaljenih dijelova svoje regije. Odluka za uključivanjem okolnog područja temelji se na uspješnoj suradnji Grada Rijeke i Primorsko-goranske županije na brojnim kapitalnim projektima (Tim Ri:2020, 2016: 4)."

3. **„Ukratko objasnite sveukupni kulturni profil vašeg grada" (Tim Ri:2020, 2016: 4).**

„Rijeka je grad burne prošlosti koja je stvorila povijesnu kartu ispunjenu protuslovnim, ponekad kontroverznim i bizarnim detaljima. Pod političkim utjecajem monarhizma, fašizma i socijalizma razvio se jedinstven i osebujan multinacionalni, multireligijski i multikulturalni grad. Sloboda, tolerancija i otvorenost upravo su odluke koje Rijeku čine izuzetnom u

međunarodnom kontekstu. (...) Usprkos tim diskontinuitetima Rijeka je naslijedila najviše od dva najstabilnija i najdugovječnija državna sustava: Austro-Ugarske i socijalističke Jugoslavije. Neke su ustanove osobito složene, kao primjerice Hrvatsko narodno kazalište Ivana pl. Zajca koje uključuje Operu, Balet te Hrvatsku i Talijansku dramu. Ako gore navedenima priključimo i obrazovne ustanove (Glazbenu školu Ivan Matetić Ronjgov Rijeka, Srednju školu za primijenjenu umjetnost te Akademiju primijenjenih umjetnosti), jasnije se ocrtava veličina riječke institucionalne kulture. Sve spomenute ustanove zapošljavaju otprilike 600 stručnih radnika. (...) Izvaninstitucionalna kultura obuhvaća brojne organizacije i pojedince koji se, vođeni zajedničkim interesima, udružuju kako bi ostvarili manje konvencionalne kreativne projekte. Organizacije civilnoga društva na području kulture imaju važnu ulogu, osobito na području suvremene umjetnosti. Duh izvaninstitucionalne kulture svoje korijene vuče iz supkulturnog i kontrakulturnog pokreta gradske mladeži iz osamdesetih. Grad Rijeka će tijekom 2016. godine sufinancirati programe 60 nezavisnih udruga u kulturi. (...) Noviji elementi riječkog kulturnog života kreativne su industrije, poduzeća koja brišu granice između kulture i poduzetništva, temeljena isključivo na tržišnim načelima. Sektor obuhvaća različite djelatnosti, od oglašavanja, medija, marketinških agencija, softverskih tvrtki, dizajna itd. (Tim Ri:2020, 2016: 4)

4. **„Objasnite koncept programa koji će biti pokrenut ako grad bude imenovan Europskom prijestolnicom kulture" (Tim Ri:2020, 2016: 6-8).**

Luku različitosti tvore klasteri: Voda, Rad i Migracije.

Rijeka je najveća hrvatska **luka**. Također, bila je najveća luka u bivšoj Jugoslaviji, a uz Trst gotovo 50 godina jedna od dviju suparničkih glavnih luka Austro-Ugarske monarhije. Grad je uspone i padove proživljavao usporedo s usponima i padovima svoje luke. (...) Usprkos značajnim gospodarskim pomacima, luka je zadržala snažnu ulogu u gospodarstvu grada, obuhvaćajući veliki dio samoga gradskoga središta. Veliki dio toga danas se otvara za drugačiju vrstu urbanog razvoja. Luka je i dalje vrlo važna u svakodnevnom životu Riječana. Luka je zajednički, magnetski privlačan pojam s kojim se Riječani još uvijek poistovjećuju, usprkos činjenici da današnje luke, uključujući i riječku, nemaju isti kulturni utjecaj kakav su luke imale u prošlosti, u kojima su pomorci bili izaslanici kulturnih razmjena, donosili svjetska iskustva, nove *vinilke*, novu modu i trendove. (...) Urbanistička obnova koju zamišljamo za svoj grad u području luke najsnažnije se odražava u našoj programskoj liniji (i pridruženom programu) Slatko i slano /Sweet & Salt/ – gdje rijeka susreće more. (...)

Zajedno s lukom, povijest Rijeke razvijala se u kontekstu koji su činili brodogradilište, rafinerija, tvornica torpeda, brodarstvo i ribarstvo, Vojno-pomorska akademija. Život i rad pored mora i s morem poseban su dio egzistencije našega grada. No, more nije jedina gradska **voda.** Rijeka je grad iznikao na slatkoj vodi; prosječna godišnja količina oborina u njegovu neposrednom zaleđu je 3500 mm. U našoj se okolici nalaze deseci izvora pitke vode. Grad je ime dobio po rijeci Rječini, koja je nekoć predstavljala granicu između dviju država i dva različita dijela grada. Od 17. stoljeća na gradskome grbu stoji natpis *Indeficienter* (nepresušan), pod slikom vrča iz kojega neprestano istječe voda. (...) Identificirali smo kulturne projekte i projekte zajednice koji se usredotočuju na naš okoliš. Brz, dominantan industrijalizam koji je stoljećima oblikovao Rijeku ostavio je izazove, zabrinutost, ali i prirodne mogućnosti. O našim se lukama mora stvoriti nova slika. Naši otoci privlače posjetitelje koji traže autentičnost i uslugu. Naš grad probija rijeka koja ga istodobno dijeli i spaja. Rijeka je grad obilježen vodom i nazvan po vodi – tekući grad, u doslovnom i prenesenom smislu. (...) Kao osnovno ljudsko pravo, **rad** je u posljednja dva desetljeća u potpunosti preobražen. Rijeka je preživjela krah industrijske proizvodnje i sada kreće novim putovima razvoja. (...) U ovim vremenima duboke gospodarske i društvene krize, praćene visokom stopom nezaposlenosti, javljaju se egzistencijalna pitanja: kakva je sudbina rada i radnih mjesta u eri novih tehnologija i industrija? (...) S radom kao ishodištem koncepta Rijeka 2020 otvara se arena za interdisciplinarnu povezanost s drugim sferama društvene, produktivne, političke i kreativne aktivnosti. (...) U stvaranju kulturnog programa tema **migracija** sama se nametnula kao važan sadržaj/uzrok različitosti. (...) Biramo pojam "migracije" u množini kao jedan od tri ključna programska *klastera*. Pojam različitost ostaje u našem sloganu: **Rijeka 2020 - Luka različitosti**" (Tim Ri:2020, 2016: 6-8).

5. **„Opišite kulturnu strategiju koja je na snazi u vašem gradu u vrijeme podnošenja prijave kao i planove grada za jačanje kapaciteta kulturnih i kreativnih sektora, uključujući i razvoj njihovih dugoročnih veza te gospodarskoga i društvenog sektora u vašem gradu. Kakvi su planovi za održavanje kulturnih aktivnosti nakon godine u kojoj grad nosi naslov?" (Tim Ri:2020, 2016: 9)**

„Strategija kulturnog razvitka Grada Rijeke 2013. – 2020. definira 13 općih strateških ciljeva i 8 strateških prioriteta. Mogu se podijeliti u četiri glavna cilja:

1. Jačanje kapaciteta i moderniziranje ustanova i nezavisnog sektora kroz poboljšanu infrastrukturu i kapacitete upravljanja, informatizaciju i digitalizaciju
2. Povećanje kvalitete i dostupnosti kulturnih proizvoda, otvaranje sektora javnosti
3. Promicanje međusektorskog povezivanja, s naglaskom na povezivanje s obrazovnim sustavom, kreativnim industrijama i gospodarstvom općenito te urbanizmom
4. Etabliranje Rijeke kao „grada kulture i kreativnosti" na državnoj i međunarodnoj razini

(...) To znači da naše aktivnosti poduzete u okviru projekta Ri:2020 neće završiti 2020. godine, nego će se nastaviti, u skladu s našim načelom održivosti, kao važan faktor u kulturnom životu grada i okolnog područja. Kandidirajući se za naslov, Grad Rijeka također se obvezuje nastaviti s pružanjem pomoći i nakon 2020., u financijskom pogledu, ali i drugačije, umjetničkim projektima i njihovim izvođačima koji se pokažu najuspješnijima u okviru Kulturnog programa 2020. U tu će se svrhu u gradskome proračunu otvoriti nove stavke za kulturno obrazovanje i kreativne industrije" (Tim Ri:2020, 2016: 9-10).

6. **Ako vašem gradu bude dodijeljen naslov Europske prijestolnice kulture, što mislite što će biti dugoročni kulturni, društveni i gospodarski utjecaj na grad (uključujući i aspekte urbanog razvoja) (Tim Ri:2020, 2016: 10) ?**

„Očekujemo da će naslov značajno potaknuti našu putanju rasta. Kandidatura Grada Rijeke motivirana je željom za povećanjem brzine razvoja grada. Riječki strateški dokumenti definiraju njegovu viziju dugotrajnog razvoja u moderni europski grad, razvijene kulture, napredne tehnologije, društvene uključenosti i ekološke održivosti (Tim Ri:2020, 2016: 9-10).

5.7. *MONITORING* I EVALUACIJA PROJEKTA

Monitoring i evaluacija projekta „Rijeka 2020 Europska prijestolnica kulture" započeli su početkom 2019. godine i provode se u razdoblju od tri i pol godine s tri vremenske točke prikupljanja podataka (2019., 2020. i 2021.).[48] Odlukom Europskog parlamenta i Vijeća o EPK inicijativi od 2020. - 2033. svaki je EPK obavezan nadzirati i evaluirati učinke provedbe projekta. Sukladno tome, Rijeka je među prvim gradovima koji preuzima tu obvezu.[49]

[48] https://www.map-consulting.hr/hr/monitoring-i-evaluacija-rijeka-2020-europska-prijestolnica-kulture
[49] Isto.

Značaj tog procesa uvelike će doprinijeti razvoju i značaju evaluacije u Hrvatskoj (Tim Ri:2020, 2016: 92).

Kako bi evaluacija bila objektivna, 2018. godine raspisan je javni natječaj za nezavisnog evaluatora (Tim Ri:2020, 2016: 92). Projekt je temeljen na prikupljanju i analizama primarnih i sekundarnih podataka kao i na longitudinalnim istraživanjima. Nadalje, rezultati i učinci projekta dobiveni istraživanjem bit će razvrstani u sedam različitih područja procjene, a to su: kulturna vibrantnost i održivost, kulturni pristup i sudjelovanje, imidž grada, upravljanje i proces isporuke, europska dimenzija, gospodarstvo i turizam i naposljetku druga područja.[50]

Monitoring i evaluacija podijeljeni su u nekoliko grupa aktivnosti koji imaju za cilj ostvariti pet primarnih zadataka: prvi cilj je „osigurati podlogu i dokaze za donošenje odluka trgovačkog društva Rijeka 2020 davanjem preporuka za ostvarivanje ciljeva EPK"[51], drugi „kreirati bazu podataka rezultata i učinaka projekta EPK Rijeka 2020 koji su generirani prije godine kada Rijeka preuzima titulu, a koji će biti korišteni kao podloga za procjenu projekta u 2020. godini", treći „razviti integrativni koncept istraživanja kako bi se procijenili, mjerili i analizirali gospodarski, ekološki, društveni, kulturni rezultati i učinci projekta Rijeka 2020 u naslovnoj godini", četvrti „kreirati bazu podataka rezultata i učinaka projekta u godini nakon preuzimanja titule EPK" i posljednji „razviti i implementirati okvir za otvoren i slobodan pristup podacima, izvješćima i studijama koji će poslužiti kao ostavština projekta Rijeka 2020."[52]

Proces evaluacije i monitoringa bit će proveden primjenom različitih kvantitativnih i kvalitativnih metoda istraživanjima poput anketa (F2F[53], *online* i telefonske ankete), etnografskih istraživanja, intervjua, zatim analiza sadržaja tiskanih medija i dokumenata, analiza društvenih mreža i brojnih drugih metoda.[54]

Voditelj projekta, glavni istraživač i voditelj istraživačkih timova "Kultura" i "Društvo" je Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Za provedbu kvantitativnih istraživanja zadužena je

[50] Monitoring i evaluacija EPK projekta https://apuri.hr/informator/monitoring-i-evaluacija-epk-projekta/
[51] *Monitoring i evaluacija EPK projekta* https://apuri.hr/informator/monitoring-i-evaluacija-epk-projekta/ (Stranica posjećena 15.8.2021)
[52] Isto.
[53] F2F označava metodu tzv. *Face to Face* tj. licem u lice.
[54] *Monitoring i evaluacija EPK projekta* https://apuri.hr/informator/monitoring-i-evaluacija-epk-projekta/ (Stranica posjećena 15.8.2021)

agencija IPSOS d.o.o [55], dok WYG INTERNATIONAL[56] grupa upravlja projektom i vodi istraživački tim "Upravljanje". Nadalje, Institut za razvoj i međunarodne odnose (IRMO) vodit će timove "Turizam i ekonomija", a konzultantska tvrtka MAP Savjetovanja bit će u ulozi suradnika glavnog istraživača.[57] Projekt *monitoringa* i evaluacije inicijative *Rijeka 2020 Europska prijestolnica kulture* (eng. *Monitoring and evaluation of the project Rijeka 2020 European Capital of Culture*) koji je okupio više od trideset aktivnih stručnjaka pod vodstvom dr.sc. Dragana Bagića, izvanrednog profesora na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, bit će objavljen 2022. godine.[58]

U povijesti EPK treba spomenuti da se prva nezavisna evaluacija gradova domaćina održala 2007. godine. Prije toga, evaluaciju su gradovi provodili samostalno, a svrha evaluacija bila je procjena relevantnosti, učinkovitosti i održivosti samog projekta EPK. [59] Godine 2008. Liverpool je napravio značajan pomak u provođenju evaluacije. Naime, organizirao je i proveo prvo longitudinalno istraživanje koje se baziralo na dugoročnim učincima EPK. [60] Zahvaljujući Liverpoolu, evaluacija EPK-ovih gradova domaćina dobila je na značaju i doprinijela je uspostavi evaluacijskog okvira koji se nastavio primjenjivati na sve buduće gradove EPK.

Godine 2022, titulu EPK nosit će Novi Sad u Srbiji, Kaunas u Litvi i Esch-sur-Alzette u Luksemburgu, a godinu iza Temišvar u Rumunjskoj i Eleusin u Grčkoj.[61]

---

[55] Globalna agencija za istraživanje tržišta i javnoga mnijenja.
[56] WYG Grupa je u Hrvatskoj prisutna više od deset godina, radeći na provođenju projekata financiranih sredstvima iz EU fondova iz sektora ljudskih resursa (obrazovanje i zapošljavanje) i regionalne konkurentnosti, te programa razvoja gospodarske, prometne, energetske, komunalne, socijalne i druge infrastrukture. https://www.hup.hr/wyg-savjetovanje-doo.aspx (Stranica posjećena 15.8.2021)
[57] *Uvodna prezentacija monitoringa i evaluacije projekta Rijeka 2020 EPK* https://rijeka2020.eu/uvodna-prezentacija-monitoringa-i-evaluacije-projekta-rijeka-2020-europska-prijestolnica-kulture/ (Stranica posjećena 15.8.2021)
[58] *Monitoring i evaluacija projekta Rijeka 2020 Europska prijestolnica kulture* https://www.bib.irb.hr/1119098 (Stranica posjećena 14.8.2021)
[59] *Monitoring i evaluacija EPK projekta* https://apuri.hr/informator/monitoring-i-evaluacija-epk-projekta/ (Stranica posjećena 15.8.2021)
[60] Isto.
[61] *Esch EPK 2022. godine* https://min-kulture.gov.hr/izdvojena-desno/program-europske-unije-kreativna-europa/program-europske-unije-kreativna-europa-potprogram-kultura/novosti-9792/esch-europska-prijestolnica-kulture-2022/14761 (Stranica posjećena 26.8.2021)

6. PREDMET ISTRAŽIVANJA

Ovaj se rad primarno fokusira na grad Rijeku (Hrvatska) koji je uz Galway (Irska) 2020. godine nosio titulu Europskih prijestolnica kulture (EPK). Međutim, pandemija bolesti COVID-19 je drastično promijenila situaciju i dovela gradove prijestolnice kulture do brojnih izazova. Ostvarivanje svih ciljeva EPK, koji su povezani s jačanjem kulturne scene gradova, mobilnošću, putovanjem, organizacijom događanja i sudjelovanjem javnosti, znatno je ugroženo pandemijom, koja je dovela do ozbiljnih posljedica za izvođenje i pripremu sadašnjih i budućih EPK-ova. U ovome se radu istražuju pozitivni učinci EPK na gradove Rijeku i Galway kao i reakcija gradova na turbulentne uvjete uzrokovane pandemijom. Cilj istraživanja je odgovoriti na pitanja o EPK u doba pandemije bolesti COVID-19: ima li, unatoč krizi, EPK pozitivnih učinaka na gradove i kako su gradovi Rijeka i Galway reagirali na turbulentne uvjete uzrokovane pandemijom.

6.1. ISTRAŽIVAČKA PITANJA

Osnovno istraživačko pitanje je:

Ima li, unatoč pandemiji, pozitivnih utjecaja inicijative EPK na gradove Rijeku i Galway?

Dodatno istraživačko pitanje je:

Jesu li gradovi, Rijeka i Galway, uspješno reagirali na turbulentne uvjete uzrokovane pandemijom?

7. ISTRAŽIVANJE - ISTRAŽIVAČKO PITANJE 1: POZITIVNI UČINCI INICIJATIVE EPK NA GRADOVE NOSITELJE TITULE RIJEKU I GALWAY U DOBA KRIZE COVID-19

Zbog pandemije COVID-19, Rijeka i Galway, gradovi EPK 2020. morali su odgoditi ili otkazati sva događanja od ožujka 2020. bez ikakvih saznanja o tome hoće li se situacija vratiti u normalu.[62] U njihovoj godini EPK zabranjena im je praktična provedba programa kao i kapitalizacija zahtjevnog i dugog rada na pripremama za godinu EPK.[63] Također, stvorila se i velika neizvjesnost u organizaciji, financiranju i provedbi svih budućih EPK-ova.[64] Cilj ovog istraživanja je istražiti pozitivne učinke inicijative EPK na Rijeku i Galway u doba pandemije COVID-19.

Brojne su pozitivne značajke inicijative Europska prijestolnica kulture: „Europske prijestolnice kulture danas su prepoznate kao laboratoriji za strateška ulaganja u kulturu na lokalnoj i regionalnoj razini. Inicijativa EPK ima značajan učinak na lokalni razvoj, obnovu grada, razvoj turizma, promjenu stava lokalnoga stanovništva o važnosti svoga grada, poboljšanje kvalitete života, nove mogućnosti zapošljavanja te na dugoročno ulaganje u napredak društva putem kulture."[65] Garcia i Cox (2013: 12) tvrde da se program EPK pokazao sposobnim za razvoj kulture gradova domaćina, za poboljšanje imidža i slike gradova, te da ima pozitivne socijalne i ekonomske učinke. Ovaj događaj donosi brojne prednosti gradu nositelju titule. Jača ne samo kulturu već i gospodarstvo i uključuje društvo. Osim toga, grad jača svoj imidž na međunarodnoj razini, ali i kao destinacija za putovanja (Europska komisija, 2020).

Kulturni učinci - program EPK može imati značajan utjecaj živost kulture (eng. *cultural vibrancy*) u gradovima domaćinima (Garcia i Cox, 2013: 12). Također, doprinosi jačanju mreža, otvara mogućnosti za nove suradnje, povećanje kapaciteta i ambicije kulturnog sektora općenito. Neki od primjera gradova koji su iskoristili titulu EPK za jačanje kulture su Glasgow (EPK 1990), Cork (EPK 2005), Stavanger (EPK 2008), Essen (EPK 2010), Turku (EPK 2011), Tallinn (EPK 2011) i Guimarães (EPK 2012) (nav. dj. 2013: 12).

[62] *Prijedlog odluke Europskog Parlamenta i Vijeća o izmjeni Odluke br. 445/2014/EU o uspostavljanju inicijative Unije za Europske prijestolnice kulture u razdoblju od 2020. do 2033.* https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020PC0384&from=EN (Stranica posjećena 1.9.2021)
[63] Isto.
[64] Isto.
[65] Isto.

Na primjer, 2016. godine Wroclaw u Poljskoj je kao grad EPK događajima privukao 1,6 milijuna inozemnih posjetitelja što je uzrokovalo značajan porast međunarodnog turizma u gradu. Također, promet kulturnih i kreativnih industrija grada povećan je za 40% tijekom te godine. Drugi primjer je Marseille, gdje su izgradili Muzej europskih i mediteranskih civilizacija, koji je zaista oživio grad (Europska komisija, 2020.).

Utjecaj na sliku (imidž) grada - neki od gradova s nedovoljno razvijenim kulturnim identitetom doživjeli su potpuni oporavak i promjenu lokalne, nacionalne i međunarodne percepcije. Tako su se gradovi kao što su Glasgow, Lille, Liverpool, Pécs i Turku uspješno pozicionirali kao kulturna središta na nacionalnoj i/ili europskoj razini.
S godinama, EPK gradovi domaćini privlače znatnu medijsku pozornost. S rastom medijskog interesa prema inicijativi EPK raste i popularnost EPK među građanima EU (nav. dj. 2013: 13). Novi medijski trendovi i korištenje društvenih medija utjecali su i na promociju EPK-a, tako su već 2011. godine grad domaćin Turku i 2012. godine gradovi Maribor i Guimarães prepoznali da je utjecaj interneta u promociji iznad bilo koje druge vrste medija (nav. dj. 2013: 13). Također, pozitivni primjeri utjecaja na imidž grada su Rotterdam, Glasgow i Liverpool (Bubić, 2018: 47). Rotterdam je, nakon što je nosio titulu EPK napredovao s 22. na 15. mjesto na ATLAS-ovoj listi najboljih europskih destinacija, zatim Glasgow koji je nakon nošenja titule postao treća najbolja poslovna destinacija u Ujedinjenom Kraljevstvu, dok je prema istraživanju Condé Nast Traveller Survey Liverpool postao treći najpopularniji grad u UK (nav. dj. 2018: 47).

Socijalni učinci - pozitivni socijalni učinci EPK-a vidljivi su u utjecaju na lokalnu percepciju, na lokalne i nacionalne stavove, na pojačan osjećaj ponosa među građanima, kao i na stav medija. Istraživanja pokazuju da 50% - 90% lokalne populacije smatra da je njihov grad bolje mjesto za život nakon što je bio domaćin EPK (nav. dj. 2013: 13). Lokalno stanovništvo aktivno sudjeluje u programima EPK kao što smo mogli vidjeti u gradovima domaćinima poput Helsinkija (EPK 2020), Luksemburga (EPK 2007), Liverpoola (EPK 2008), Essena (EPK 2010) Guimarãesa (EPK 2012) i Maribora (EPK 2012) u kojima je više od polovine stanovništva aktivno sudjelovalo u programu EPK (nav. dj. 2013: 13).

Ekonomski učinci - unatoč tome što su tvrdnje o gospodarskom učinku često preuveličane ili im nedostaju čvrsti dokazi (posebno one o stvaranju radnih mjesta), činjenica je da Europska prijestolnica kulture može imati znatan utjecaj na turističke trendove koji mogu imati

značajan utjecaj na gospodarstvo. U gradovima koji uspiju maksimalno iskoristiti status EPK, rast turizma i gospodarstva može trajati još dugi niz godina. Jedan od najboljih primjera su Glasgow (EPK 1990) i Liverpool (EPK 2008) koji je u godini EPK zabilježio rekordan rast turističkih posjeta, kao i Linz (EPK 2009) koji je nakon što je nosio titulu EPK doživio stalni rast turističkih posjeta (nav. dj. 2013: 13).

7.1. UČINCI EPK NA GRAD RIJEKU

U ovome poglavlju odgovorit će se na prvo istraživačko pitanje koje glasi : Ima li, unatoč pandemije bolesti COVID-19, pozitivnih utjecaja EPK inicijative na gradove Rijeku i Galway? Pozitivni učinci sagledat će se kroz četiri kategorije:

1. Kulturni učinci
2. Utjecaj na sliku (imidž) grada
3. Socijalni učinci
4. Ekonomski učinci

7.1.1. KULTURNI UČINCI

Pojava pandemije COVID-19 utjecala je na značajno smanjenje budžeta i na prilagodbu programa.[66] S obzirom na okolnosti, program Rijeke 2020 usmjerio se više prema lokalnim umjetnicima. Ipak, u Rijeci su gostovali svjetski poznati umjetnici poput operne pjevačice Karite Mattila, njemačke kustosice Inke Arns i koreografa Andonisa Foneadakisa.[67]

U intervjuu održanom 10. kolovoza 2021. Iva Balen, viša savjetnica i koordinatorica za suradnju s medijima i komunikaciju na društvenim mrežama Grada Rijeke objasnila je kako je, unatoč pandemiji koja je u 2020. godini zaustavila ili usporila gotovo cijeli svijet, riječki projekt „Europske prijestolnice kulture“ ipak održan, a ostvaren je i jedan od najvažnijih ciljeva projekta - osnažena je gradska kulturna scena, odnosno omogućeno je stjecanje novih znanja velikom broju mladih ljudi uključenih u kreiranje i osmišljavanje projekata i programa. EPK je također ponudio nova iskustva riječkoj publici i onima koji su posjetili Rijeku (unatoč strogim epidemiološkim mjerama). Nadalje, gđa Balen objasnila je da je u

[66] *Rijeka 2020 Legacy and lessons* https://www.interregeurope.eu/ecoc-sme/news/news-article/11568/rijeka-2020-legacy-and-lessons/ Stranica posjećena 1.8.2021)
[67] Isto.

godini u kojoj je Rijeka nosila titulu EPK održano oko 500 kulturnih događanja, što je doista impresivan broj ako se uzme u obzir da je to bila godina zatvaranja, ograničenja kretanja, okupljanja i drugih mjera protiv pandemije. Uz prethodno spomenuta znanja i stečena iskustva, nasljeđe EPK je i kulturna četvrt „Benčić“ s Dječjom kućom, Muzejom grada Rijeke, novom knjižnicom i Muzejom moderne i suvremene umjetnosti, zatim brod „Galeb“ koji se transformirao u muzej i staro lučko skladište kao novi kulturni prostor. Tu su i trajne skulpture svjetskih, europskih i hrvatskih umjetnika koje čine novu kulturu i turističku rutu i bave se aktualnim temama relevantnim za njihove lokacije na Kvarneru. Riječke „kulturne“ zgrade i objekti ostat će trajno dobro namijenjeno Riječanima i posjetiteljima da uživaju u kulturno obogaćenoj ponudi, kao i za daljnji razvoj turističkih aktivnosti i lokaliteta u gradu i regiji. Najvažniji segment Rijeke kao europske prijestolnice kulture zasigurno čine ljudi, svi oni ljudi koji su sudjelovali u stvaranju i provedbi programa, svi posjetitelji koji su kulturu konzumirali više od godinu dana, ali i mnogi volonteri koji su se pridružili projektu. Tijekom 2020. godine više od 360 volontera doniralo je više od 5000 sati svom gradu i ovom projektu svojim sudjelovanjem. Organizacija i razvoj festivala, izložbi, predstava, koncerata i mnogih drugih kulturnih i zabavnih događanja nastavlja se i nakon EPK. Kako bi se to postiglo, u Rijeci i regiji održano je nekoliko programa za građane s ciljem privlačenja velikog broja ljudi zainteresiranih za stjecanje znanja, vještina i potrebnog iskustva za organizaciju kulturnih događanja. Također, projekt „Europske prijestolnice kulture“ omogućio je Sveučilištu u Rijeci, važnom partneru projekta, provedbu novih studijskih programa koji će imati značajan utjecaj na budućnost riječkog kulturnog segmenta. Jedan od takvih programa je „DeltaLab“ - Centar za urbani prijelaz, arhitekturu i urbanizam. Nadalje, kao rezultat razvoja kulturne diplomacije kao sastavnog dijela projekta Europske prijestolnice kulture, Rijeka je temeljem naslova EPK uspostavila niz međunarodnih strateških partnerstava.” (gđa Balen, 2021, pers. comm., 10.8.2021).

U Rijeci je kroz EPK ostvareno sljedeće[68] :

- cjelodnevni spektakl otvaranja s 30 tisuća posjetitelja
- novi objekti kulture: 6 zgrada i 1 brod
- 27 aktiviranih zajednica u Rijeci i okolici povezanih sa zajednicama u Europi

[68] *Izvještaj o radu (br. 3/2020) za razdoblje od 1.1.2020. do 30.09.2020. godine* https://rijeka2020.eu/wp-content/uploads/2020/12/IZVJESTAJ-O-RADU-br.3-ZA-RAZDOBLJE-1.01.2020.-–-30.09.2020..pdf (Stranica posjećena 3.9.2021)

- nova kulturno-turistička ruta
- 8 trajnih umjetničkih instalacija na obali Kvarnera i otocima
- 2 nova festivala: „Tobogan" i „Porto Etno"
- Više od 400 događanja
- sudjelovalo je 360 volontera i 5000 volonterskih sati
- novi interdisciplinarni Sveučilišni program: Arhitektura i urbanizam

Nadalje, jedna od prilagodba programa je prilagodba prelaskom na *online* način izvedbi, poput virtualne izložbe „Granice - između reda i kaosa" zatim nekoliko stručnih konferencija poput 28. godišnje konferencije Europske mreže muzejskih organizacija „NEMO" u kojoj je virtualno sudjelovalo više od 250 svjetskih stručnjaka kao i predstava „Labirint" koja je bila prikazana u kazalištu Young Vic u Londonu.

Neki od važnijih projekata koje je ostvarila Rijeka EPK 2020 je „Učionica" - integrirani program učenja. Projekt je osmišljen u svrhu izgradnje i revitalizacije kapaciteta profesionalnih sudionika kulturnog sektora, kao i šire lokalne zajednice. „Program je podrazumijevao ulaganje u ljude, a rezultirao je njihovim osobnim i profesionalnim razvojem, istodobno i osnaživanjem udruga i ustanova u kulturi" (Brkić, Letunić, 2021: 4). Program je činilo više od 60 aktivnosti s više od 1455 polaznika koji su se educirali o kulturnom menadžmentu (nav. dj. 2021: 4). Tako je održano ukupno 15 radionica, 8 seminara, pretkonferencijskih programa, konferencija, 6 kontinuiranih edukacijskih programa s 32 radionice, 312 mentorskih sati i 3 međunarodna projekta (nav. dj. 2021: 4). U stvaranju programa sudjelovali su 122 nacionalna i međunarodna predavača, a kao rezultat nastalo je 7 edukacijskih skripti (nav. dj. 2021: 4). Nadalje, nastala je „Virtualna biblioteka", zbirka pisanih i video materijala koja je dostupna na službenoj web stranici Rijeka 2020 - EPK.

Na temelju iznesenih činjenica može se **donijeti zaključak o potvrdnom odgovoru na prvo istraživačko pitanje, odnosno da je titula prijestolnice kulture utjecala pozitivno na kulturnu scenu grada Rijeke.**

7.1.2. UTJECAJ NA SLIKU (IMIDŽ) GRADA

Kao jedan od primjera uspješnog utjecaja na sliku (imidž) grada možemo navesti uspješan program Otvorenja u trajanju od 24 sata koji je imao veliku medijsku popraćenost, u domaćim i stranim medijima kao i na društvenim mrežama. Također, treba spomenuti i

središnji program i svečanost koja se održala u HNK Ivana pl. Zajca uz prijenos uživo nacionalne televizije (PR vrijednost objava vezanih uz Otvorenje, premašuje 67 milijuna kuna; objavljeno je gotovo 9,500 objava s 92% pozitivnih impresija) (Rijeka2020, 2020: 7).

Na dan otvorenja EPK u Rijeci, 1. veljače 2021. organiziran je cjelodnevni kulturno-zabavni program dok je središnje događanje bila „Opera Industriale" koja se održala u Riječkoj luci.[69] Tog je dana organizirano preko 70 događanja na 30 različitih lokacija diljem Rijeke. U programu bili su *rock* koncerti, nastupi DJ-eva, modna revija, okupljanje *rock* grupa iz 60-ih, 70-ih i 80-ih godina prošloga stoljeća. Sva ta događanja bila su uvertira „Operi Industriale" koja je nastala prema glazbenom predlošku riječkog umjetničkog dvojca „JMZM" - Josip Maršić i Zoran Medved u suradnji s maestrom Franom Đurovićem i u režiji Dalibora Matanića.[70] Operu su smjestili na pozornicu koju su izgradili na De Franceschijevom gatu u riječkoj luci na kojoj je nastupilo više od stotinu izvođača. Operom se izrazilo poštovanje prema radnicima koji su gradili grad Rijeku. Uz zvukove industrije i iskre varioca, čitali su se citati Janka Polića Kamova, jednog od najvećih riječkih pjesnika. Također, u programu se naglašavala i povijesna antifašistička pozicija Rijeke, dok se zvukovima punka i rocka isticala hrabra povijest Rijeke. Na otvorenju nastupali su „DB Indoš - Kuća ekstremnoga glazbenog kazališta", finski muški zbor „Mieskuoro Huutajat", mješoviti zbor „Jeka Primorja" pod vodstvom Igora Vlajnića, zatim orkestar gudača i puhača na violončelima, kontrabasima, klarinetima, trubama i trombonima, dvadeset i pet riječkih gitarista, deset bubnjara, tzv. "radnički orkestar" brusilica, varioca i iskri, kao i publika koja je postala živi instrument tako što su zvonjavom, navijanjem, stvaranjem buke i svjetla sudjelovali u izvedbi. Program je zaokružen zvonjavom oko 500 zvončara koji su uz pjesmu „Bella Ciao"[71] glasno najavili Rijeku kao Europsku prijestolnicu kulture u 2020. godini. Uz operu, bile su postavljene i različite umjetničke instalacije poput instalacije "Galeb" kao i brojne svjetlosne

[69] *Otvorenje europske prijestolnice kulture* https://rijeka2020.eu/program/izvan-pravaca/manifestacije/otvorenje-europske-prijestolnice-kulture/ (Stranica posjećena 10.8.2021).
[70] Isto.
[71] "Bella Ciao" bila je završna pjesma kojom je Rijeka simbolički podsjetila Europu i Hrvatsku na slobodu koju građani Europe žive u proteklih 75 godina. https://www.tportal.hr/kultura/clanak/ni-kisa-nije-zaustavila-lucki-spektakl-buke-i-svjetla-u-rijeci-poslusajte-i-pogledajte-operu-industriale-foto-20200201 (Stranica posjećena 19. srpnja 2021).

instalacije koje su poput Instalacije "Galeb"[72], "Migrant Waves"[73] i "Pixel Wall"[74] koje simboliziraju neke od središnjih tema EPK.[75]

Nadalje, velika vidljivost projekta u medijima postignuta je postavljanjem zastava u više formata i *brendiranjem* vanjskih površina riječkih veduta: „200 zastava na ulicama grada i pročeljima zgrada, 10.000 zastava podijeljenih 8 građanima i partnerima, zastave kod partnera i sponzora (primjerice Tower Centar, kafići i drugi ugostiteljski objekti), *brandiranje* Botela Marina kao najučestalije fotografirane vedute u riječkoj luci te veliko *mash* platno na zgradi Lučke Uprave. Vidljivost projekta postiže se i označavanjem zgrade Exportdrva (Rijeka2020, 2020: 8)."

Dostupne informacije o vidljivosti projekta uglavnom se baziraju na prva tri kvartala u 2020. godini. Iz njih saznajemo da je broj objava o Rijeci na društvenim mrežama u prvom kvartalu 2020. bio 1,8 puta veći nego u cijeloj 2019. – „zbog *Big-Bang* učinka Otvorenja EPK, ali i unatoč tome što su prve epidemiološke mjere nastupile već 25. veljače 2020. te su se inkrementalno postrožavale sve do 12. ožujka 2020. kada je donesena odluka o privremenoj obustavi većine javnih aktivnosti EPK"(Rijeka2020, 2020: 8). Nadalje, saznajmo da su se u trećem kvartalu 2020. intenzivirale komunikacijske aktivnosti te je ostvareno par marketinških kampanja, uglavnom vezanih uz programe u Exportdrvu. Također, dostupne su informacije o društvenim mrežama EPK projekta. Konkretno, na Facebook stranici projekta je tijekom trećeg kvartala objavljeno 394 objava, s ukupno 5.117.307 impresija, dosegom 850.085 i uključivanjem 65.155 korisnika, „broj pratitelja na FB narastao je za 272 u navedena tri mjeseca i sada iznosi 38.388. Na Twitteru je u trećem kvartalu ostvareno 385 objava s ukupnim brojem prikazivanja 316.800. Bilježi se 2646 posjeta profila, 311 spominjanja, a broj pratitelja je na kraju trećeg kvartala 2431. Na Instagramu je kreirano 197

[72] Instalacija Galeb tako je tipične lučke dizalice pretvorila u fascinantnu svjetlosnu skulpturu velikih dimenzija, koja slavi let galeba kao izraz slobode.
https://www.tportal.hr/kultura/clanak/ni-kisa-nije-zaustavila-lucki-spektakl-buke-i-svjetla-u-rijeci-poslusajte-i-pogledajte-operu-industriale-foto-20200201 (Stranica posjećena 19. srpnja 2021).

[73] Instalacija "Migrant Waves" postavljena je u nastavku lukobrana, i podsjetila je na luku kao mjesto migracija, jednu od središnjih tema Europske prijestolnice kulture. Ona simbolizira i valove – one morske i one zvučne.
https://www.tportal.hr/kultura/clanak/ni-kisa-nije-zaustavila-lucki-spektakl-buke-i-svjetla-u-rijeci-poslusajte-i-pogledajte-operu-industriale-foto-20200201 (Stranica posjećena 19. srpnja 2021).

[74] "Pixel Wall", svjetlosna je instalacija ispred zgrade Pomorskog i putničkog terminala na Molo longu. Na njemu su se tijekom izvedbe ispisivale riječi čije će značenje razumjeti Riječani i stanovnici riječke regije, dijalekt, žargon riječkog kraja: kacot, punjeta, ča je ča!, ne molat!, čigov si?...
https://www.tportal.hr/kultura/clanak/ni-kisa-nije-zaustavila-lucki-spektakl-buke-i-svjetla-u-rijeci-poslusajte-i-pogledajte-operu-industriale-foto-20200201 (Stranica posjećena 19. srpnja 2021).

[75] *Otvorenje europske prijestolnice kulture*
https://rijeka2020.eu/program/izvan-pravaca/manifestacije/otvorenje-europske-prijestolnice-kulture/ (Stranica posjećena 10.8.2021).

objava, bilježi se 35.131 uključivanje i 659.724 impresija. Na YouTube-u je objavljeno 17 videa, s ukupnim brojem pregleda 7.772 i vremenom gledanja 209 sati. Impresije na YT broje 62.936, broj pratitelja na kraju trećeg kvartala je 642" (Rijeka2020, 2020: 23).

Na temelju iznesenih činjenica može se **donijeti zaključak o potvrdnom odgovoru na istraživačko pitanje, točnije rečeno da je titula prijestolnice kulture utjecala pozitivno na sliku, tj. imidž grada Rijeke.**

7.1.3. SOCIJALNI UČINCI

U prvom kvartalu 2020. pokazao se velik angažman građana, osobito kroz Volonterski program. EPK volonteri bili su aktivni u svim programima, osobito na Otvaranju, ali i za vrijeme trajanja epidemioloških mjera. Angažiranost volontera ponovno jača i sustavno raste nakon pokretanja programa u lipnju (Rijeka2020, 2020: 9). Volonterskom programu EPK u Rijeci dodijeljene su dvije prestižne nagrade: državna nagrada za volontiranje u kategoriji: Fizička osoba - koordinatorica volontera dodijeljena je voditeljici volonterskog programa EPK Asji Brusić, dok je Hrvatski dom na Sušaku, provoditelj volonterskog programa EPK dobio priznanje Udruge za razvoj civilnog društva SMART.[76] U znak zahvalnosti svim volonterima, u svibnju 2021. godine, na Riječkom lukobranu postavljen je mozaik „Mehanizam"[77].

Projekt EPK u Rijeci doživio je svoj najintenzivniji period provedbe programa u trećem kvartalu 2020. godine. U tom je razdoblju održano ukupno 390 programa sa preko 50 tisuća posjetitelja (Rijeka2020, 2020: 9):

- 25 programa unutar programa „27 susjedstva" s 4.300 posjetitelja
- 4 trajne skulpture cjeline „Lungomare Art" s 510 posjetitelja
- 3 programa pravca „Dječja kuća" i festival „Tobogan" s 80 pojedinačnih događanja s ukupno 4.400 posjetitelja
- 6 programa „Kuhinje različitosti" s ukupno 2.530 posjetitelja
- 9 programa cjeline „Dopolavoro" s preko 10.300 posjetitelja

[76] *Mozaik posvećen volonterima Europske prijestolnice kulture krasi Molo longo* https://rijeka2020.eu/mozaik-posvecen-volonterima-europske-prijestolnice-kulture-krasi-molo-longo/ (Stranica posjećena 3.9.2021)
[77] Isto.

- 6 programa cjeline „Slatko i slano”, uključivo i veliku izložbu „Fiume Fantastika”, s 4.600 posjetitelja
- 37 programa organiziranih po javnom pozivu za uključenje u EPK projekt te programa civilnih inicijativa i dr. s više od 7.700 posjetitelja ukupno
- 10 programa „HKD-a” i „Kortila” s preko 870 posjetitelja
- 77 programa Gradskog kazališta lutaka s 4.200 posjetitelja
- 49 programa HNK Ivana pl. Zajca s ukupno 9.000 posjetitelja
- 154 projekcije u Art kinu s ukupno 4.600 gledatelja
- 13 MMSU programa s 910 posjetitelja

Na temelju iznesenih činjenica može se **donijeti zaključak o potvrdnom odgovoru na istraživačko pitanje, tojest da je titula prijestolnice kulture u Rijeci pozitivno utjecala na socijalni status grada i okolice.**

7.1.4. EKONOMSKI UČINCI

Okolnosti vezane uz pandemiju COVID-19 u značajnoj mjeri utjecale su na smanjenje prihoda za financiranje programa Rijeka EPK 2020. u odnosu na sredstva koja su bila planirana u financijskim planovima Grada, PGŽ i Vlade RH prije izbijanja pandemije.

U Izvještaju o radu (br. 3/2020) za razdoblje od 1.1.2020. do 30.09.2020. godine[78] navodi se da su na računu društva Rijeka 2020 d.o.o. evidentirani su prihodi u iznosu od 26.901.226,33 kn. Nadalje, u Planu i programu rada i poslovanja trgovačkog društva Rijeka 2020 d.o.o za 2021. godinu[79] navodi se da je ukupni prihod bio 3.465.900,00 kn što znači da je ukupni prihod bio 30.367.126,33 kn.

U skladu s Odlukom 445/2014/EU koja je donesena 2014., definirani su novi postupci za provedbu projekata EPK za razdoblje od 2020. do 2033. godine. Ovom je Odlukom uvedena ključna promjena u odnosu na provedbu evaluacije kojom svi EPK gradovi 2020. - 2033. imaju obavezu provesti vlastite procjene rezultata naslovne godine. Izvorna odluka

[78] *Izvještaj o radu (br. 3/2020) za razdoblje od 1.1.2020. do 30.09.2020. godine* https://rijeka2020.eu/wp-content/uploads/2020/12/IZVJESTAJ-O-RADU-br.3-ZA-RAZDOBLJE-1.01.2020.-–-30.09.2020..pdf (Stranica posjećena 3.9.2021)

[79] *Plan i program rada i poslovanja trgovačkog društva RIJEKA 2020 d.o.o za 2021. godinu* https://rijeka2020.eu/wp-content/uploads/2021/03/Plan-i-program-rada-i-poslovanja-2021.g_usvojen.pdf (Stranica posjećena 5.9.2021)

Parlamenta nalagala je da svi gradovi trebaju dostaviti svoje izvještaje o vrednovanju Europskoj komisiji do 31. prosinca godine koja slijedi naslovnu godinu da bi ih Komisija objavila na svojim mrežnim stranicama. U kontekstu krize izazvane COVID – 19 pandemijom, Europski Parlament donio je novu odluku kojom se nalaže da gradovi nositelji titule svoja evaluacijska izvješća podnesu Europskoj Komisiji do 30. travnja 2022. godine.

S obzirom na manjak dostupnih informacija o financijskom stanju i na temelju iznesenih činjenica može se **donijeti zaključak o nepoznatom odgovoru na istraživačko pitanje je li titula Europske prijestolnice kulture imala pozitivan ekonomski učinak na grad Rijeku i okolicu.**

7.2. UČINCI EPK NA GRAD GALWAY

Galway je mali ribarski grad koji se nalazi na zapadnoj obali Irske, a broji oko 80 tisuća stanovnika.[80] Temeljne teme koje su obilježile Galway EPK 2020 su migracije, krajolik i jezik, a sve tri odjekuju u širem europskom kontekstu. Migracija slavi irsku povijest kao i raznolikost kultura u Europi u odnosu na pozadinu okruga i samog grada Galwaya - grada u kojem je 24% stanovništva rođeno izvan Irske. Krajolik predstavlja položaj Galwaya na rubu Europe te su suradnju s europskim partnerima osmislili kako bi "probudili" i angažirali građane šireg ruralnog i morskog krajolika. Galway je dobio ime po rijeci Gallimh koja teče kroz grad i ulijeva se u Atlantski ocean. Drugi naziv Galwaya je i tzv. Irsko kulturno srce (eng. Ireland's Cultural Heart). Grad i regija Galwaya uporišta su onoga što je poznato kao Gaeltacht. Gaeltacht je irski termin koji opisuje regije u kojima se pretežno govori irski jezik. Županija Galway predstavlja oko 50% stanovništva Gaeltachta. Nadalje, Galway je poznat kao dinamičan grad koji organizira mnoge festivale i događaje. Na primjer, grad je nominiran za filmski grad od strane UNESCO-a (Study Week Galway, 2020: 34).

7.2.1. KULTURNI UČINCI

„Program je proslava našeg grada, naših otoka, naše županije, našega jezika i naših ljudi, uz kolektivnu maštu kreativnog Galwaya u jednoj čarobnoj godini. Sadrži najbolje od naših lokalnih i nacionalnih umjetnika i kulturnih organizacija, uz nevjerojatne europske i međunarodne umjetnike koji će zajedno transformirati grad i krajolik.[81]

[80] *Welcome to Galway* Dostupno na: https://www.galwaytourism.ie (Stranica posjećena 7.7.2021)
[81] Galway 2020. (Stranica posjećena 15.02.2021)

Program je uspješno pokrenut 18. rujna 2019. godine. Većina programa odnosi se na davanje glasa umjetnicima: 70% programa pružaju lokalni umjetnici i organizacije. Programske teme krajolika, jezika i migracija u osnovi se bave identitetom. Kultura migracije temeljna je programska tema. Program predviđa da lokalni umjetnici prigrle umjetnike s drugih mjesta i surađuju s njima. Također, ambicija programa je da umjetnici osnaže javnost. Tijekom stvaranja programa EPK, voditelji i organizatori surađivali su s 23 zemlje diljem Europe i četiri paneuropske organizacije koje djeluju u različitim zemljama diljem Europe te stvorili ukupno 75 europskih poveznica unutar kulturnog programa.

Otvorenje EPK u Galwayu održalo se početkom veljače 2020. godine i trajalo je sedam dana. Otvorenje je bilo planirano 8. veljače 2020. - no zbog lošeg vremena održalo se nekoliko dana kasnije. Galway je svoju manifestaciju otvaranja EPK bazirao na drevnim običajima paljenja i slavljenja vatre koja simbolizira završetak zime i početak novog doba.[82] Na ceremoniji otvaranja sudjelovalo je oko dvije tisuće volontera i izvođača. Otvorenje EPK u Galwayu osmišljeno je kao autentično slavlje stanovnika i tradicije Galwaya i Irske koje je kulminiralo paljenjem vatre. Kao znak potpore i suradnje dvaju gradova, na otvorenju u Galwayu sudjelovali su i Halubajski zvončari[83] kao predstavnici baštine grada Rijeke.[84]

Program „Galway EPK 2020.", slijedeći keltski kalendar, koncipiran je da prati četiri godišnja doba.[85] Nadalje, zamisao je bila da se ostvari ukupno 154 projekta i da se producira preko 1900 događaja.

S obzirom na velik broj planiranih projekata i događanja, Galway je inicijalno planirao šest oblika provedbe EPK projekata[86]:

1) Projekti koje organiziraju kulturni partneri
2) Koprodukcije
3) Regionalni projekti koje provode lokalne vlasti
4) Svečanosti otvaranja/zatvaranja koje organiziraju vanjski suradnici

[82] *Halubajski zvončari na otvorenju EPK u Galwayu* https://www.fiuman.hr/halubajski-zvoncari-na-otvorenju-epk-u-galwayju/ (Stranica posjećena 23.7.2021)
[83] Nematerijalno kulturno dobro od značaja za Hrvatsku, te dio UNESCO-ve reprezentativne liste. http://www.halubajski-zvoncari.com/znacaj.html (Stranica posjećena 8.7.2021)
[84] *Halubajski zvončari na otvorenju EPK u Galwayu* https://www.fiuman.hr/halubajski-zvoncari-na-otvorenju-epk-u-galwayju/ (Stranica posjećena 23.7.2021)
[85] *About Galway 2020* https://galway2020.ie/en/about/ (Stranica posjećena 23.7.2021)
[86] Isto.

5) Projekti koje provode lokalne zajednice, ali uz pomoć „Galway EPK 2020”
6) Projekti koje kreira i producira „Galway EPK 2020”

Arthur Lappin, predsjednik Odbora „Galway EPK 2020” dao je izjavu za medije na samom početku COVID-19 krize u kojoj je objasnio da će kriza utjecati na program te da će program biti skromniji, kao i da je kriza utjecala na smanjenje broja zaposlenih u organizaciji provedbe programa EPK. Međutim, Lappin je naglasio da kriza neće zaustaviti provedbu programa i veselje koje ono nosi: „Ovaj program proslavit će kulturnu živost i sjaj našeg grada i županije, podići će raspoloženje naše kreativne zajednice i publike i ostaviti nasljeđe na koje svi možemo biti ponosni.”[87]

Unatoč izazovima uzrokovanim pandemijom, program je ostvario mnoge projekte u digitalnom obliku. Od ožujka 2020. pa sve do kraja predsjedanja, „Galway EPK 2020” je podržao radove više od 500 umjetnika.

Patricia Philbin, direktorica organizacije izjavila je sljedeće: „Izvršavanje naše EPK vrlo nam je važno. Dali smo sve od sebe da u suradnji s našim partnerima u području kulture, financijerima i osnivačima ostvarimo program. Pandemija COVID-a 19 imala je i nastavlja imati značajan utjecaj na sektor kulture. Kako bismo osigurali kontinuitet našeg programa, možemo nastaviti podržavati održivost naših kulturnih organizacija. Iskreno se nadamo da će sve što smo ostvarili dugoročno doprinijeti razvoju Galwaya.”[88]

Neki od najznačajnijih projekata koje je ostvario „Galway EPK 2020” su umjetnički paviljon „Mirror Pavilion - Corn Work“ umjetnika Johna Gerrada (Vidi Slika 4.), instalacije „DruidGregory“ i „Aerial Sparks“ umjetnice Louise Manifold, zatim virtualna tura Gradskog muzeja Galway. Galway je većinu instalacija i umjetničkih djela postavio na otvorenom, poput paviljona „Mirror Pavilion - Corn Work“ koji se smjestio na 4000 godine starom klifu Derrigimlagh Bog u Connemari. Marilyn Gaughan-Reddan, izvršna direktorica tvrtke „Galway EPK 2020” smatra da je sam program bio vrlo uspješan i jedinstven zbog toga što je više od 500 umjetnika sudjelovalo u stvaranju novih umjetničkih djela koji će ostati kao trajni spomen na njihovu godinu kao EPK.

[87] COVID-19 updates (Stranica posjećena 15.02.2021)
[88] *64 exciting projects planned for Galway 2020.* https://www.ecocnews.com/ecoc-of-the-year/item/64-exciting-projects-planned-for-galway-2020 (Stranica posjećena 14.8.2021)

Slika 4. Instalacija nastala kao dio programa „Galway EPK 2020” : “Mirror Pavilion - Corn Work”

Međutim mnogi kritičari, a među njima i stručnjak za irsku kulturnu politiku Steven Hadley, kritiziraju „Galway EPK 2020” zbog toga što nije bilo značajnijih ulaganja u kulturnu infrastrukturu grada Galwaya i okolice jer, kako tvrdi, u gradu Galwayu nedostaje prostora za probe i izvedbe namijenjene za umjetnike (*Study Week Galway*, 2020: 50). Također,. Haldey komentira sustav javnog prijevoza za kojeg smatra da je nedovoljno razvijen u gradu Galwayu te da se razmišljajući o kulturi trebalo razmišljati i o gradnji gradske infrastrukture (nav. dj. 2020: 50). Kao problem navodi veze ruralnog okruženja Galwaya i većih gradova, kao i nedostatak parkirnih mjesta u gradu za koje smatra da su od velike važnosti. Nadalje, Haldey spominje da bi bolji infrastrukturni uvjeti imali veći utjecaj za kulturu grada nego npr. broj violinista u gradu. Dr. Haldey komentira i pitanje nasljeđa koje u slučaju Galwaya, nije dobro promišljeno (nav. dj. 2020: 50).

Na temelju iznesenih činjenica može se **donijeti zaključak o potvrdnom odgovoru na istraživačko pitanje, tj. zaključak da je titula Europske prijestolnice kulture utjecala pozitivno na kulturnu scenu grada Galwaya. Međutim ona nije potaknula ulaganja u infrastrukturu i izgradnju novih kulturnih objekata.**

7.2.2. UTJECAJ NA SLIKU (IMIDŽ) GRADA

Peter Nash, predstavnik Irske turističke zajednice navodi da je Irska popularna među turistima no da je inicijativa EPK za Irsku značila priliku za većim brojem turista nego prethodnih godina te da je to zapravo bila prilika da se i drugi gradovi, osim Dublina, populariziraju među stranim turistima (*Study Week Galway*, 2020: 46). Međutim, Nash smatra da se istovremeno u malim gradovima poput Galwaya trebaju izbjeći štetni učinci prekomjernog turizma (nav. dj. 2019: 46). Prosječno vrijeme koje turisti provode u Irskoj je između 3 i 14 dana, dok je otprilike 10% građana Irske zaposleno u turističkom sektoru. Pojavom pandemije COVID-19, zaustavljen je ožujak, koji je trebao biti najprometniji mjesec u 2020. godini. Međutim, Nash smatra da je trud uložen 2019. godine u promociju Galwaya kao EPK zasigurno utjecao na vidljivost i popularnost Irske i Galwaya (nav. dj. 2019: 47). Također spominje kako je predsjednik Irske bio i Ministar kulture te da je ostvario velik uspjeh u promociji Galwaya 2020 u Njemačkoj zbog toga što turisti iz Njemačke čine oko 10% svih turista u Irskoj.

Unatoč pandemiji, Nash je smatra da je titula EPK pozitivno utjecala na Galway kao i na Irsku „EPK je vrlo moćna i jedinstvena ideja u europskom konceptu i bila je vrlo korisna za Irsku. Nadahnjuje potencijalne turiste. Iako Galway nije mogao održati događaje, oni su od toga profitirali. Nakon što se Galway oporavi od pandemije, smatram da će grad jako profitirati od inicijative EPK" (nav. dj. 2019: 47).

Na temelju iznesenih činjenica može se **donijeti zaključak o potvrdnom odgovoru na istraživačko pitanje, odnosno zaključak da je titula Europske prijestolnice kulture utjecala pozitivno na imidž grada Galwaya.**

7.2.3. SOCIJALNI UČINCI

Jedan od najistaknutijih projekata „Galway EPK 2020" zasigurno je tzv. „Livefeed project" u kojem su mlade osobe s područja Galwaya od siječnja 2019. godine sudjelovale sa svojim autorskim pjesmama, izvedbama, audio i video zapisima i fotografijama. Međutim, pojavom bolesti COVID-19 taj je projekt postao još uspješniji zbog toga što su se organizirali nastupi uživo koji su emitirani putem YouTube kanala. Tim je projektom pružena podrška mladim lokalnim umjetnicima.

Kao i Rijeka, Galway je imao snažan volonterski program. Zajednica volontera pod nazivom „The Wave Makers" sastojala se od studenata, profesionalaca, umirovljenika i aktivista zajednice, s preko 40 nacionalnosti i preko 50 jezika zastupljenih u zajednici.[89] „Tvorci valova", tj. „The Wave Makers", aktivni su od 2019. godine i sudjelovali su u aktivnostima poput lokalnog čišćenja plaže, rada na tržnici, čuvanja izložbe i pomaganja na raznim događanjima.[90]

Nadalje, Nash smatra da je već i sama nominacija EPK probudila osjećaj ponosa među građanima Irske te da je osnažila odnose među lokalnim stanovništvom (Study Week Galway, 2020: 46).

Na temelju iznesenih činjenica može se **donijeti zaključak o potvrdnom odgovoru na istraživačko pitanje, to jest da je titula Europske prijestolnice kulture u Galwayu pozitivno utjecala na socijalni status grada i okolice.**

7.2.4. EKONOMSKI UČINCI

Jednako kao i kod Rijeke, u skladu s Odlukom 445/2014/EU koja je donesena 2014., definirani su novi postupci za provedbu projekata EPK za razdoblje od 2020. do 2033. godine. Ovom je Odlukom uvedena ključna promjena u odnosu na provedbu evaluacije kojom svi EPK gradovi 2020. - 2033. imaju obavezu provesti vlastite procjene rezultata naslovne godine. Izvorna odluka Parlamenta nalagala je da svi gradovi trebaju dostaviti svoje izvještaje o vrednovanju Europskoj komisiji do 31. prosinca godine koja slijedi naslovnu godinu da bi ih Komisija objavila na svojim mrežnim stranicama. U kontekstu krize izazvane COVID – 19 pandemijom, Europski Parlament donio je novu odluku kojom se nalaže da gradovi nositelji titule svoja evaluacijska izvješća podnesu Europskoj Komisiji do 30. travnja 2022. godine. Kriza uzrokovana COVID – 19 pandemijom rezultirala je negativnim financijskim utjecajem na projekt u smislu smanjivanja sredstava namijenjenih projektu u javnim proračunima te izostanak privatnog financiranja kroz sponzorstva i donacije.

S obzirom na manjak dostupnih informacija o financijskom stanju i na temelju iznesenih činjenica može se **donijeti zaključak o nepoznatom odgovoru na istraživačko pitanje da li je titula Europske prijestolnice kulture u Rijeci imala pozitivan ekonomski učinak na grad Galway i okolicu.**

[89] *Volunteering* https://galway2020.ie/en/volunteering/ (Stranica posjećena 4.9.2021)
[90] Isto.

7.3. OSVRT NA ISTRAŽIVAČKO PITANJE

Nakon analize istraživačkih pitanja, može se donijeti zaključak na glavno istraživačko pitanje: **Ima li, unatoč pandemiji bolesti COVID-19, pozitivnih utjecaja inicijative EPK na gradove Rijeku i Galway?**

Analizom istraživačkih pitanja odgovoreno je:

- titula Prijestolnica kulture je pozitivno utjecala na kulturnu scenu grada Rijeke;
- titula Prijestolnica kulture je pozitivno utjecala na sliku, tj. imidž grada Rijeke;
- titula Prijestolnica kulture je pozitivno utjecala na socijalni status grada Rijeke;
- nepoznat je utjecaj titule Prijestolnice kulture na financijski status grada Rijeke
- titula Prijestolnica kulture utjecala pozitivno na kulturnu scenu grada Galwaya, međutim ona nije potaknula ulaganja u infrastrukturu i izgradnju novih kulturnih objekata;
- titula Prijestolnica kulture je pozitivno utjecala na sliku, tj. imidž grada Galwaya;
- titula Prijestolnica kulture je pozitivno utjecala na socijalni status grada Galwaya;
- nepoznat je utjecaj titule Prijestolnice kulture na financijski status grada Galwaya.

7.4. ISTRAŽIVAČKO PITANJE 2. JESU LI GRADOVI, RIJEKA I GALWAY, USPJEŠNO REAGIRALI NA TURBULENTNE UVJETE UZROKOVANE PANDEMIJOM?

Od izbijanja pandemije bolesti COVID-19, Europska komisija redovno komunicira s provedbenim timovima svih EPK-a od 2020. do 2023. i individualno, i na bilateralnoj razini i u širim krugovima da bi imala što bolji uvid u to kako pandemija utječe na izvođenje sadašnjih i pripremu predstojećih europskih prijestolnica kulture. Provedbeni timovi udružili su se i sa svojim odborima te lokalnim, regionalnim i nacionalnim tijelima kako bi zajedno iznašli najbolji način za nastavak rada. Komisiji su se izravno obratila i neka nacionalna tijela (Irske, Rumunjske, Grčke, Litve, Luksemburga, Mađarske i Srbije) U tom su razdoblju održana četiri zajednička sastanka putem interneta: 2. travnja zajednička telekonferencija s dvjema prijestolnicama 2020. i predstavnicima ministarstava kulture Irske i Hrvatske, 29. travnja zajednički internetski sastanak s obje EPK 2022., 30. travnja zajednički internetski sastanak s trima EPK-ovima 2021. i 5. svibnja zajednički internetski sastanak s osam

europskih prijestolnica kulture od 2020. do 2023 (Europska komisija, 2020)[91]. Nadalje, svaki od gradova morao je sam pripremiti i provoditi plan kriznog upravljanja projektom EPK uslijed pandemije.

7.4.1. RIJEKA 2020

Društvo RIJEKA 2020 provodilo je projekt „Rijeka 2020 – Europska prijestolnica kulture" koji je imao četiri glavne faze:

1. Mapiranje i pozicioniranje (lipanj 2016. – lipanj 2018.)
2. Proizvodnja i komunikacija (srpanj 2018. – prosinac 2019.)
3. Godina EPK – proslava (siječanj 2020. – prosinac 2020.)
4. Evaluacija i naslijeđe (2021 - nadalje).

U dokumentu pod nazivom "Izvještaj o radu (br. 3/2020) za razdoblje od 1.1.2020. do 30.09.2020. godine"[92] navodi se plan kriznog upravljanja projektom EPK uslijed pandemije korona virusa. U krizi se projektom upravljalo u okviru sljedećih parametara i uvjeta[93] :

1. Zabrana javnih okupljanja i druge mjere Nacionalnog i Županijskog stožera civilne zaštite (od 12. ožujka nadalje), što je onemogućilo provedbu programskih i drugih aktivnosti (otkazana su sva događanja i uz njih vezane promotivne aktivnosti te aktivnosti nezavisnog monitoringa i evaluacije, onemogućena prodaja suvenira i sl.)

2. Nalog Gradonačelnika od 19. ožujka 2020. g. kojim se nalaže obustava ugovaranja i stvaranja novih obveza odnosno izvršavanje novih rashoda i izdataka za razdoblje od tri mjeseca od dana donošenja Naloga, što je onemogućilo daljnju pripremu programa kao i provođenje dijela komunikacijskih aktivnosti;

3. Činjenica da je poslovanje Rijeke 2020, pa tako i većina radnih mjesta, isključivo vezano uz provedbu programa Europske prijestolnice kulture koja je onemogućena;

---

[91] *Prijedlog odluke Europskog Parlamenta i Vijeća o izmjeni Odluke br. 445/2014/EU o uspostavljanju inicijative Unije za Europske prijestolnice kulture u razdoblju od 2020. do 2033.* https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020PC0384&from=EN (Stranica posjećena 4.9.2021)

[92] *Izvještaj o radu (br. 3/2020) za razdoblje od 1.1.2020. do 30.09.2020. godine* https://rijeka2020.eu/wp-content/uploads/2020/12/IZVJESTAJ-O-RADU-br.3-ZA-RAZDOBLJE-1.01.2020.-–-30.09.2020..pdf (Stranica posjećena 3.9.2021)

[93] Isto. Str. 3

4. Nemogućnost ostvarivanja vlastitih prihoda iz prodaje programa i suvenira te povlačenje dijela sponzora zbog ekonomskih posljedica krize;

5. Globalna nemogućnost predviđanja razvoja pandemije zbog čega su ključni parametri u planiranju programa (vremenski okvir, mogućnost putovanja, uvjeti sudjelovanja publike) bili sasvim nepredvidljivi.

12. ožujka 2021. objavljeno je priopćenje gradonačelnika Rijeke u kojem obavještava javnost o odgodi svih javnih događanja u sklopu EPK. Uskoro je formiran Krizni stožer trgovačkog društva Rijeka 2020 te je nekoliko dana kasnije, 16.3.2020. izrađena "Strategija projekta uslijed krize COVID-19". Temeljem tog dokumenta, početkom travnja je objavljen dokument naziva EPK strategija i okvir operativnog plana – EPK/COVID-19. Njime je među ostalim definirana nova selekcija programa sukladno kriterijima i postavljenom novom i općem strateškom cilju: provedba EPK projekta s fokusom na društvene učinke, te pet specifičnih strateških ciljeva:[94]

1. Podići društveni moral i optimizam na lokalnoj/regionalnoj/nacionalnoj razini, vratiti život u grad i povjerenje u svrhovitost kulture i umjetnosti
2. Osigurati trajnu ostavštinu projekta EPK i omogućiti odvijanje sadržaja koji ne ovise izravno od sudjelovanja / prisustva publike
3. Doprinijeti preživljavanju domaće kulturne scene (umjetnici i organizatori), osobito nezavisnih i kulturnih industrija
4. Osigurati financijsku stabilnost projekta
5. Osigurati brzo, efikasno i kvalitetno donošenje odluka

Pritom su definirane i ključne mjere, tj. strategije:[95]

1. Redefinirati ukupni program EPK u smanjenom obimu – napraviti selekciju postojećeg programa sukladno posebnim kriterijima, neke programe otkazati a neke odgoditi za 2021., te otvoriti prostor za nove programe u svrhu postizanja strateških ciljeva

2. Redefinirati komunikacijsku strategiju s glavnim fokusom na domaću javnost i sukladno smanjenju obuhvata programa

---

[94] *Izvještaj o radu (br. 3/2020) za razdoblje od 1.1.2020. do 30.09.2020. godine* https://rijeka2020.eu/wp-content/uploads/2020/12/IZVJESTAJ-O-RADU-br.3-ZA-RAZDOBLJE-1.01.2020.-–-30.09.2020..pdf (Stranica posjećena 3.9.2021)
[95] Isto.

3. Smanjiti obim i broj aktivnosti međunarodne suradnje

4. Smanjiti obuhvat i trajanje vanjskog monitoringa i evaluacije

5. Smanjiti ukupnu masu plaća financiranu iz EPK sredstava za 20% u 2020. g. u dva koraka:

    1. smanjiti iznos plaća za sve zaposlene, ali različito po razinama plaća (15%, 10% i 5%);

    2. organizirati rad dijela zaposlenika na nepuno radno vrijeme (gdje god to bude moguće) te otpustiti dio radnika koji su višak (ovisno o konačnom planu programa, aktivnosti i proračuna)

Temeljem navedenog dokumenta pripremljen je „Prijedlog mjera kriznog upravljanja uslijed krize uzrokovane virusom COVID-19“, kojim je razrađena strategija i operativni plan. Nastavno na prethodni dokument, razrađuje se strategija kriznog upravljanja. Zadržavaju se strateški ciljevi, no krizno upravljanje projektom se planira u dvije faze za koje su razrađene provedbene mjere:

1. faza minimalne održivosti (priprema programa za iduću fazu i provedba mogućih aktivnosti, provedba EU projekata i nužne aktivnosti međunarodne suradnje, komunikacije putem on-line kanala, administrativni poslovi, smanjivanje broja djelatnika, otkazivanje ugovora ili daljnje provođenje moratorija ugovora, rješavanje problema likvidnosti – plaćanje dugovanja)
2. faza realizacije dijela programa (realizacija odabranih programa, provedba aktivnosti EU projekata, komunikacija i marketinga, evaluacije i monitoringa te ponovno zapošljavanje dijela radnika)

Dokumentom su ponuđena tri moguća okvira daljnjeg postupanja Društva[96]:

- Scenarij potpunog prekida projekta (ukupni godišnji trošak: 32,45 milijuna kn)
- Optimalni scenarij u dvije faze (ukupni godišnji trošak: 62,78 milijuna kn)
- Minimalni scenarij u dvije faze (ukupni godišnji trošak: 54,53 milijuna kn)

[96] *Izvještaj o radu (br. 3/2020) za razdoblje od 1.1.2020. do 30.09.2020. godine* https://rijeka2020.eu/wp-content/uploads/2020/12/IZVJESTAJ-O-RADU-br.3-ZA-RAZDOBLJE-1.01.2020.-30.09.2020..pdf (Stranica posjećena 3.9.2021)

Za šest zaposlenika koji su utvrđeni kao kolektivni višak, ugovori o radu nisu otkazani obzirom da za pet zaposlenica koje spadaju u zaštićenu kategoriju radnika za vrijeme bolovanja dok traje trudnoća odnosno porodiljni dopust. Ugovor o radu nije otkazan ni zaposleniku koji je prije donošenja odluke o poslovno uvjetovanom otkazu bio na dugotrajnom bolovanju jer mu za vrijeme trajanja bolovanja nije moguće uručiti odluku o poslovno uvjetovanom otkazu.

U dokumentu[97] se navodi da je, nakon „prijedloga mjera kriznog upravljanja uslijed krize uzrokovane virusom" Društvo bilo u kontinuiranoj komunikaciji i s drugim programskim partnerima koje je po potrebi također uključivalo u proces kriznog upravljanja.

Također, u dokumentu saznajemo da je od početka svibnja 2020., sukladno dogovoru, planiranje programa gradskih ustanova i programa vezanih uz Exportdrvo preuzeo je Grad Rijeka dok je Društvo radilo na pripremi svih ostalih programa i proračuna projekta, sukladno konačnim dogovorima o financiranju s Gradom, Županijom i Ministarstvom.

S obzirom na postojanje dokumenta koji se bavi kriznim upravljanjem uslijed pandemije virusa COVID-19 te na brzu reakciju društva Rijeka 2020 i vladajućih struktura, može se donijeti zaključak da je vodstvo **Rijeke EPK u datim okolnostima i s ograničenim mogućnostima primjereno reagiralo na turbulentne uvjete uzrokovane pandemijom virusa COVID-19, iako su posljedice na planirana radna mjesta bile nepovoljne.**

7.4.2. GALWAY 2020

Na službenoj web stranici projekta „Galway EPK 2020" prva je objava vezana uz COVID-19 objavljena 12. ožujka 2021.[98] U njoj se navodi da su svi EPK događaji otkazani ili odgođeni do kraja ožujka 2021. Datuma 7. travnja Društvo Galway 2020 je objavilo sljedeće: „Kao odgovor na nezapamćenu prirodu ove krize, Odbor Galwaya 2020. posljednjih je dana i tjedana radio na donošenju važnih odluka o budućnosti našeg programa. Ovaj rad uključuje bliske konzultacije s našim partinerima- Europskom komisijom, Odjelom za kulturu i baštinu, Gradskim vijećem Galwaya, Vijećem okruga Galway, sponzorima i svim našim kulturnim partnerima s kojima smo radili i s kojima smo planirali surađivati tijekom ove godine. (...)

[97] *Izvještaj o radu (br. 3/2020) za razdoblje od 1.1.2020. do 30.09.2020. godine* https://rijeka2020.eu/wp-content/uploads/2020/12/IZVJESTAJ-O-RADU-br.3-ZA-RAZDOBLJE-1.01.2020.—-30.09.2020..pdf (Stranica posjećena 3.9.2021)
[98] *COVID-19 updates* https://galway2020.ie/en/covid-19-updates/ (Stranica posjećena 4.9.2021).

Započeli smo proces komunikacije s onim partnerima čiji projekti neće biti uključeni u ugovoreni program, a surađujemo i s onim partnerima čiji će projekti nadamo se biti ostvareni. Kao dio prisilnog smanjenja našeg programa, provodimo trotjedni program privremenog otpuštanja za sve osim Odbora, koji stupa na snagu od danas."[99]

Iduća i posljednja objava vezana uz COVID-19 krizu bila je 30. travnja 2020. godine u kojoj je najavljena prilagodba programa u digitalni format.[100]

S obzirom na manjak informacija i nepostojanje službenih dokumenata i izjava o kriznom upravljanju uslijed pandemije virusa COVID-10, **može se donijeti zaključak Galway nije uspješno reagirao na turbulentne uvjete uzrokovane pandemijom virusa COVID-19 zbog toga što nisu transparentno objavljeni postupci kriznog upravljanja.**

7.5. OSVRT NA ISTRAŽIVAČKO PITANJE

Nakon analize istraživačkog pitanja, može se donijeti zaključak na glavno istraživačko pitanje: **Jesu li gradovi, Rijeka i Galway, uspješno reagirali na turbulentne uvjete uzrokovane pandemijom?**

Analizom dostupnih podataka utvrđeno je sljedeće:

- Rijeka je uspješno reagirala na turbulentne uvjete uzrokovane pandemijom virusa COVID-19.
- Galway je manje uspješno reagirao na turbulentne uvjete uzrokovane pandemijom virusa COVID-19 zbog toga što nisu transparentno obznanjeni postupci kriznog upravljanja.

[99] *COVID-19 updates* https://galway2020.ie/en/covid-19-updates/ (Stranica posjećena 4.9.2021).
[100] Isto.

8. ZAKLJUČAK

Godine 1985. pokrenuta je inicijativa „Europska prijestolnica kulture" (EPK) prema ideji tadašnje grčke ministrice kulture Meline Mercouri koja je prepoznala važnost kulture u službi međunarodnih odnosa i održavanju mira. EPK je inicijativa osmišljena kako bi se fokus usmjerio na bogatstvo i heterogenost kultura u Europi, kako bi se slavile kulturne značajke koje dijele Europljani, kako bi se povezao "duh" stanovnika koji pripadaju zajedničkom kulturnom području, te kako bi se istaknula povezanost jačanja kultura s razvojem gradova (Kreativna Europa - Europska komisija, 2018). Od osnutka do danas titulu EPK nosilo je preko 60 europskih gradova čiji su se budžeti i pravni okviri mijenjali s godinama, no misija je ostala ista.

Prilikom preuzimanja titule EPK godine 2020., Rijeka i Galway susreli su se s dosad neviđenom globalnom krizom - pandemijom bolesti COVID-19. Program koji su prethodno pripremali u periodu od četiri godine, trebali su prilagoditi novonastaloj situaciji u svega dva mjeseca. Unatoč svim izazovima s kojima su se susrela, vodstva Rijeke i Galwaya ostvarila su programe prilagođene novim uvjetima. Cilj ovog rada bio je kritički ispitati različite načine kriznog upravljanja te prepoznati njihove pozitivne i manje pozitivne učinke.

Nakon analize prvog istraživačkog pitanja može se donijeti zaključak da je unatoč izazovnim uvjetima titula prijestolnica kulture pozitivno utjecala na kulturnu scenu gradova Rijeke i Galwaya, kao i na njihov imidž, te socijalni status, dok je utjecaj titule na financijski status još uvijek nepoznat. Analizom drugog istraživačkog pitanja, evidentno je da je vodstvo Rijeke EPK u datim okolnostima i s ograničenim mogućnostima primjereno reagiralo na turbulentne uvjete uzrokovane pandemijom virusa COVID-19, međutim, posljedice na radna mjesta bile su nepovoljne.

S druge strane, usprkos manjku dostupnih informacija, istraživanje je također pokazalo da se vodstvo Galwaya EPK nije uspješno suočilo s novonastalom situacijom iz razloga što nisu transparentno komunicirani postupci kriznog upravljanja.

Kriza uzrokovana pandemijom bolesti COVID-19 zasigurno će ostaviti traga na planiranju provedbe programa svih budućih EPK te će poslužiti kao model i primjer važnosti kriznog upravljanja u kulturi.

9. POPIS LITERATURE

1. *64 exciting projects planned for Galway 2020,* https://www.ecocnews.com/ecoc-of-the-year/item/64-exciting-projects-planned-for-galway-2020 (Stranica posjećena 14.8.2021)

2. *About Galway 2020*, https://galway2020.ie/en/about/ (Stranica posjećena 23.7.2021)

3. Brkić, A. & Letunić, A. (2021.), *Produkcija umjetničkih događaja - početni priručnik za buduće producente/ice*, Rijeka: Rijeka 2020 d.o.o., Dostupno na: https://rijeka2020.eu/wp-content/uploads/2021/06/Produkcija-umjetnickih-dogadaja.pdf (Stranica posjećena 10.8.2021) Str. 4.

4. Bubić, N. (2016) *Uloga i značenje titule „Europska prijestolnica kulture" za promociju i razvoj turizma u gradovima*, Diplomski rad, Ekonomski fakultet, Sveučilište u Splitu, Str. 39-50.

5. *COVID-19 updates,* https://galway2020.ie/en/covid-19-updates/ (Stranica posjećena 4.9.2021).

6. *Coronavirus: Commission proposes to extend 2020 European Capitals of Culture into 2021* https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1474 (Stranica posjećena 12.02.2021)

7. Dragojević, Sanjin (2006.) *Kulturna politika: europski pristupi i modeli*, Doktorski rad, Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Dostupno na: https://www.bib.irb.hr › 558507.doktorat_uvez.doc (Stranica posjećena 1.8.2021) Str. 49-58.

8. *Dvije godine od prve prezentacije inicijative EPK,* https://vlada.gov.hr/dvije-godine-od-prve-prezentacije-inicijative-europska-prijestolnica-kulture/11542 (Stranica posjećena 7.8.2021)

9. *ECOC in times of corona Rijeka 2020,* https://www.interregeurope.eu/ecoc-sme/news/news-article/8876/ecoc-in-times-of-corona-rijeka-2020/ (Stranica posjećena 10.8.2021)

10. *ECOC in times of corona Rijeka 2020,* https://www.interregeurope.eu/ecoc-sme/news/news-article/8876/ecoc-in-times-of-corona-rijeka-2020/ (Stranica posjećena 10.8.2021)

11. *EPK ciao, ciao, ciao! Maratonski pozdrav najvećoj godini kulture u Rijeci* (VIDEO), https://rijeka2020.eu/epk-ciao-ciao-ciao-maratonski-pozdrav-najvecoj-godini-kulture-u-rijeci-video/ (Stranica posjećena 12.8.2021)

12. *EPK za početnike* (2018) Epizoda 2/7 [HRTi] URL: https://cdn1.oiv.hr/hrtvodorigin/412388084.smil/playlist.m3u8 (Pristup: 1.8.2021)

13. *EPK za početnike* (2018) Epizoda 4/7 [HRTi] URL: https://cdn1.oiv.hr/hrtvodorigin/421183347.smil/playlist.m3u8 (Pristup: 1.8.2021)

14. *Esch EPK 2022. godine,* https://min-kulture.gov.hr/izdvojena-desno/program-europske-unije-kreativna-europa/program-europske-unije-kreativna-europa-potprogram-kultura/novosti-9792/esch-europska-prijestolnica-kulture-2022/14761 (Stranica posjećena 26.8.2021)

15. European Commission (2017). *Ex-post Evaluation of the 2016 European Capitals of Culture*. Luxembourg. Str. 4-5.

16. Garcia, B. & Cox, T. (2013.) *European Capitals Of Culture: Success Strategies And Long-term Effects*, Europska unija, Dostupno na: https://livrepository.liverpool.ac.uk/3002251/1/Garcia(2013)ECoCSuccess+LongTermEffects.pdf (Stranica posjećena 15.8.2021) Str. 8-40.

17. Grad Rijeka (2013) *Strategija kulturnog razvitka Grada Rijeke 2013-2020.* Str. 66. Dostupno na: https://www.rijeka.hr/wp-content/uploads/2013/04/Strategija-kulturnog-razvitka-Grada-Rijeke-2013.-–-2020.pdf (Stranica posjećena 4.8.2021)

18. *Halubajski zvončari na otvorenju EPK u Galwayu* https://www.fiuman.hr/halubajski-zvoncari-na-otvorenju-epk-u-galwayju/ (Stranica posjećena 23.7.2021)

19. *Monitoring and evaluation od the Rijeka 2020 ECOC project* https://rijeka2020.eu/en/monitoring-and-evaluation-of-the-rijeka-2020-european-capital-of-culture-project/ (Stranica posjećena 10.8.2021)

20. *Objavljena prijavna knjiga kojom se Rijeka u drugom krugu natječe za ovu prestižnu titulu,* https://rijeka2020.eu/prijavna-knjiga-rijeke-za-europsku-prijestolnicu-kulture-2020-godine/ (Stranica posjećena 13.8.2021)

21. *Otvorenje europske prijestolnice kulture,* https://rijeka2020.eu/program/izvan-pravaca/manifestacije/otvorenje-europske-prijestolnice-kulture/ (Stranica posjećena 10.8.2021)

22. *Predane druge prijavnice za EPK 2020,* https://rijeka2020.eu/predane-druge-prijavnice-za-epk-2020/ (Stranica posjećena 6.8.2021)

23. *Prijavna knjiga Rijeke za EPK 2020. godine,* https://rijeka2020.eu/prijavna-knjiga-rijeke-za-europsku-prijestolnicu-kulture-2020-godine/ (Stranica posjećena 12.8.2021)

24. Primorac, J. (2011.) *Kulturne politike.* Dostupno na: http://www.culturenet.hr/default.aspx?id=19 (pristupljeno 29.7.2021.) Str. 17-40.

25. Richards, G. and Wilson, J. (2004) *The Impact of Cultural Events on City Image: Rotterdam*. Str. 12-40.

26. *Rijeka 2020 Legacy and lessons,* https://www.interregeurope.eu/ecoc-sme/news/news-article/11568/rijeka-2020-legacy-and-lessons/ (Stranica posjećena 7.8.2021)

27. Rijeka 2020 d.o.o. (2016). *Rijeka 2020 : Europska prijestolnica kulture - kratki vodič,* Rijeka: Rijeka 2020 d.o.o. Str. 2-4

28. Smith, A. (2012). *Events and urban regeneration*. New York: Routledge. Str. 8-15.

29. *Izvještaj o radu (br. 3/2020) za razdoblje od 1.1.2020. do 30.09.2020. godine* https://rijeka2020.eu/wp-content/uploads/2020/12/IZVJESTAJ-O-RADU-br.3-ZA-RAZDOBLJE-1.01.2020.-–-30.09.2020..pdf (Stranica posjećena 3.9.2021)

30. *Mozaik posvećen volonterima Europske prijestolnice kulture krasi Molo longo* https://rijeka2020.eu/mozaik-posvecen-volonterima-europske-prijestolnice-kulture-krasi-molo-longo/ (Stranica posjećena 3.9.2021)

31. *Plan i program rada i poslovanja trgovačkog društva RIJEKA 2020 d.o.o za 2021. godinu* https://rijeka2020.eu/wp-content/uploads/2021/03/Plan-i-program-rada-i-poslovanja-2021.g_usvojen.pdf (Stranica posjećena 5.9.2021)

32. *Prijedlog odluke Europskog Parlamenta i Vijeća o izmjeni Odluke br. 445/2014/EU o uspostavljanju inicijative Unije za Europske prijestolnice kulture u razdoblju od 2020. do 2033.* https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020PC0384&from=EN (Stranica posjećena 4.9.2021)

33. *Što je EPK*, https://rijeka2020.eu/o-epk-projektu/sto-je-epk/(Stranica posjećena 14.8.2021)

34. *Što znači biti kulturnom prijestolnicom,* https://www.dw.com/hr/što-znači-biti-kulturnom-prijestolnicom/a-15637241 (Stranica posjećena 12.8.2021)

35. *Study Week Galway* (2020) Dostupno na https://plovdiv2019.eu/data/fms/PMP_FINAL.pdf (Stranica posjećena 5.9.2021) Str. 46-52.

36. Sviričić, A. (2002.) *Javni prostori u Zagrebu: primjer dvaju središnjih trgova, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu*. Str. 117

37. Tim Ri:2020 (2016.) *Rijeka - grad kandidat za Europsku prijestolnicu kulture.* Dostupno na: https://rijeka2020.eu/wp-content/uploads/2017/05/Rijeka-2020_Knjiga-prijave.pdf (Stranica posjećena 3.8.2021)

38. *Upoznajte europsku prijestolnicu kulture kroz novi HRT-ov serijal "EPK za početnike",* https://www.rijeka.hr/upoznajte-europsku-prijestolnicu-kulture-kroz-novi-hrt-ov-serijal-epk-za-pocetnike/ (Stranica posjećena 1.8.2021)

39. *Volunteering,* https://galway2020.ie/en/volunteering/ (Stranica posjećena 4.9.2021)

40. *Welcome to Galway,* https://www.galwaytourism.ie (Stranica posjećena 7.7.2021)